

Tudományos gyűjtemény

Bd.: 14. 1830, K. 7 - 12

Pesten 1830

Var. 679 u-14,7/12

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10136096-4

É r t e k e z é s e k.

I.

J Á S Z O K.

- II. *Értekezés. A' Jászokról, mint Toxotákról, Iónokról, Pannonokról, Pelasgusokról, Paeonokról és Hellenekről.*

A'

PESTI FŐISKOLA
BUDAI BEIKTATÁSÁNAK
Ö T V E N E D I K É V É R E

TANITVÁNYI HÁLÁBÓL
MARADANDÓ EMLEKEZETÜL

S Z E N T E L I

A'

SZERZŐ.

1. §.

Első Értekezésünk a' Jászokról a' körül foglalatoskodott, hogy a' Jász Nép Magyar Nyelvet beszélő Nemzet volt, és e' vitéz Nemzet Neve szóról szóra Nyilazót jelentett "s jelent. Midőn nem tsekély készületű munkánkban e' két állítást védelmeztük, új tárgyat el a'nyira nem feszegettünk, hogy inkább a' régi vélemények mellett maradván, tsak azt igyekeztünk hitelesen előadni, a' mit már sokan mások előttünk igen helesen mondtak ugyan, de győződést szülhető okokkal olly módon, mint ma tenni lehet, meg nem bizonyítottak. Most ellenben a' közelebb említett két fő alap valóságra

1*

tsak nem új és tudunkra a' későbbi Történet Írók-
 tól még soha elő nem terjesztetett váratlan álli-
 tást építünk, midőn a' Jászokról, mint Toxotákról,
 Iónokról, Pelasgusokról, Pannonokról, Paeonok-
 ról és Hellenekről értekezünk. E' Népeket rég-
 óta a' Történet Írók, a' mit mi igen jól tudunk,
 Görög Népek tartották, 's az újabb Írók
 is, hasonló véleményt tartanak felőlük. Ha a'
 sok lefolyt századnak velünk ellenkező gondol-
 kodása után azt, a' mit mi róluk elmondani
 fogunk, egyedül magunk eszéből mondanók,
 úgy bizonyosan törekedésünk messze — fölötte
 messze — eltért volna a' történeti valóságtól:
 De az épen biztos Paisunk 's Oltalmunk, hogy,
 a' mit állítunk, az nem a' nyira saját vélekedé-
 sünk, mint a' leghitelesebb régi — igen régi —
 Történeti Kutfőknek egyező vallástételük. Már
 pedig az-e való a' Történet Tudományban, a'
 mit, ezeredek mulva, holmi kézi Könyv Írók-
 nak tetszik vitatni, vagy inkább az, a' mit az
 egykoru és közeli koru Írók egyezőleg a' régi tör-
 ténetekről tanítanak? Hogy a' feledékeny idő
 a' régi kornak e' vallástételét utóbb homályba
 borította, az, úgy vélekedünk, semmit sem
 ronthat állításunkon. Nem az is, hogy az ősz
 kor egyező tanuságtételét mostanig az újabb Írók
 meg nem értették. Minden, mint alább látni
 fogjuk, a' Magyar JÁSZ szó jelentésén épül
 's nyugoszik. Magyar Nyelv Esmérete és Magyar
 Történet Tudomány kívántatott tehát a' ra, hogy
 a' Történeti Kutfők e' tárgyokra nézve tekélete-
 sen megértethessenek. Ha e' két kintstsel vagy
 a' külföldi Tudósok nem bírtak, vagy a' Magyar
 Országi Írók elég híven nem éltek, a' ról mi
 nem tehetünk. Minden esetre azt, hogy állitá-
 sunk, hallatlan újsága mellett is, nem önkényes
 képzelődés, néhány előre botsátandó fölvilágo-
 sítás után, okaink eléggé megfogják bizonyítani.

2. §.

Köz szokása volt a' régi kornak, hogy a' bizonyos jelentéssel bíró Nemzeti Neveket tsak nem mindegyik régi nemzet a' maga nyelvére lefordította, és, ha az ilyen név fordító nemzet Írói a' másik nemzetről szólottak, nem nevezték az ilyen nemzetet azon néven, mellyen az maga magát szokta nevezni, hanem a' nemzeti fordított néven emlegették. E' tagadhatatlan valóságot nem mi mondjuk ki először. Már Stephanus Byzantinus följegyzette Nicánor régi Író után: „*Sok Barbarus nevek Görög Nyelvre lefordítottak, mint mondja Nicánor.*” *) Hasonlót beszél még a' Római tulajdon neveknek lefordításukról is a' szép eszü Lucianus né-melley régi Görög Íróról: „*A' Görög Nyelv szerfelett való óvásából és a' nyelv tisztaságának gondos megőrzéséből még a' Római neveket is megmerte görögösíteni, és Saturninus helett Κρόνιον, Fronto helett Φρόντιν, Titianus helett Τιτάτιον és más még inkább nevetséges szovakkal élt.*” **) E' szokásra tzelez Flávius Jósef is ime soraival: „*Tudniillik a' Görögök a' Neveket az ékes beszéd és az olvasóknak gyönyörködtetésük miatt megváltoztatták.*” ***) A' Római Írókról pedig ki nem tudja, hogy ezek sem bántak gyakorta máskép a' Görög Nevekkel, mint sok Görög Írók a' Római Nevekkel tselekedtek? Herodotusnak Basilius Scy-

*) Stephani Byzantini, De Urbibus. Lugduni Batavorum, 1694. fol. pag. 692. Sub voce: Tanais.

**) Luciani Samosatensis, Opera. Biponti, 1790. 8. Vol. IV, pag. 183. Quomodo sit conscribenda Historia?

***) Josephi Flavii, Opera. Amstelaedami. 1726. fol. Tomo I, pag. 21—22. Antiquit. Judaic. Libro I, cap. 6.

thái Pomponius Melánál a' Basilida néven kívül egyszer Regiusok is, mivel a' Basilius görög szó Tsászárt, az az: Királyt jelent. Ugyan Melánál Herodotus Melanchlaenusai a' görög szó jelentése szerint Fekete Ruhájuknak magyaráztatnak. *) Illyen fordítások bőven találhatók a' közép századokban élt Deák, Frantzia, Angoly, Olasz, Német és Magyar Történetírókban is. Sőt ma is gyakorta mindennapiak az e'féle fordítások clyan Nemzeti, vagy Tartomány és Városi Nevekre nézve, mellyeknek jelentéseiket a' feledékeny idő homályba nem borította.

3. §.

Innend történt, hogy a' legjelesebb újabb Írók állításunk valóságát időről időre nem csak állallatták, hanem buzgón és világosan hirdették is. A' nagy tudományu Fabricius János Albert tanítja: „*Nomina Barbara a Graecis, quum sua rem lingua narrant, saepissime non modo in Graecam flectuntur terminationem, auribus Graecis accommodantur, sed et pro iis Graeca idem significantia substituantur*”. Az az: „*A' Barbarus Nevek a' Görögöktől, midőn valamit a' maguk nyelvén adnak elő, igen sokszor nem csak görög végzetet nyertek, és a' görög fülhöz alkalmaztatnak, hanem helettük ugyan azt jelentő görög nevek is tétettek*”. **) A' nem kevesebb tudomá-

*) Pomponii Melae, De Situ Orbis Libri III. Lugduni Batauorum, 1748. 8. pag. 131. 134—135. Libro II, cap. I.

**) Jo. Alberti Fabricii, Bibliotheca Graeca. Hamburgi, 1790. 4to Vol. I, pag. 41. edit. Harlesii. — Cf. Ctesiae Cnidii quae supersunt, Gottingae, 1823. 8vo pag. XXX. nota *.

nyu Leibnitz Wilhelm Godefrid beszéli : „*Haec fusius sum persecutus, ut, qui historicos legunt, intelligent saepe unam, eandemque Gentem pluribus nominibus cum communibus tum propriis, et nonnunquam impropriis; et plures gentes una appellatione designari.*” Az az: „Ezekről bővebben szólottam, hogy a' Történet Íróknak olvasóik észrevegyék, hogy gyakran ugyan egy Nemzet több részént közös, részént tulajdon és néha nem is tulajdon nevek alatt fordul elő; néha pedig több Nemzetek egy nevezet alatt találhatnak.” *) A' híres Michaelis János Dávid nyilván vitatja: „*Die Hebräer pflegen die Nahmen eben so gut zu übersetzen als die Griechen es gethan haben, wenn sie ihnen ausländisch lauteten.*” Az az: „A' Sidók épen úgy leszokták fordítani a' Neveket mint a' Görögök, ha nekik külföldi hanguaknak tetszettek.” **) A' mit tehát mi az ilyen fordításokról állítottunk, az közel sem eszünk találmánya, hanem minden józan gondolkodásu Tudósnak régi tapasztalása. Olvassa csak akárki Herodotust deák nyelven, nem egyszer fog a'ról meggyőződni, hogy p. o. a' Georgius Scythák minduntalan Agricola Scytháknak, a' Hippomolgus Scythák pedig másoktól a' görög szóknak jelentésük szerént p. o. Strábó Könyvében Equimolgus Scytháknak fordítottak. Mostanig leg-

*) Ludouici Antonii Muratorii, Rerum Italicarum Scriptores. Mediolani, 1733. fol. Tomi II. Parte I, pag. 394. nota 13.

**) Johann David Michaelis, Deutsche Uebersetzung des Alten Testaments mit Anmerkungen für Ungelehrte. Göttingen, 1775. 4to II. Theil, Anmerkungen S. 33. — Cf. Biblische Encyclopädie. Gotha, 1798. 4to IV. Ban I, S. 137.

alább semmi gondolkodó és okos Tudósnak sem jutott eszébe az ilyen Fordításokat eszelősségeknek, vagy Szónyomozási Játékoknak tartani. Mi lenne a' régi Geographiából, vagy Történet Tudományból, ha a' Kritika meg nem engedné azt vitatni: Hogy p. o. Béla Király Névtelen Jegyzőjénél *Castrum Salis* a' Sáros Vármegyei *Sóvár*, *Centum Colles* Kézai Simonnak a' Fehérvármegyei Erd Mező Város fölött fekvő *Százhalom* nevű hele, *Castrum Ferreum* pedig a' Vasvármegyei hajdani *Vasvár*, Németül *Eisenburg* erősség? *) Vagy Szónyomozási Játék-e ma állítani, hogy *Alba Regia*, Székes Fehérvár, *Stuhlweissenburg*, *Bieligrád*, egy városnak nevezei különböző nyelveken? **)

4. §.

Mind e' mellett is sokan a' Szónyomozási Magyarázatokat vagy haszontalanságoknak, vagy tévedéseknek, vagy végre nevetséges törekedéseknek akarják tartatni. Igaz, a' kemény Kritikájú, de néha mind e' mellett is a' határon túl lépett, Schlözer boszonkodva kiáltja: „*Weg also mit solchen etymologischen Kindereien.*” Az az: „*Félre tehát ilyen Szónyomozási Gyer-*

*) Joannis Georgii Schwandtneri, *Scriptores Rerum Hungaricarum*. Lipsiae, 1746. fol. Tomo I, pag. 14. 30. 31. 32. Anonymi *Belae Regis Notarii Historia*. Cap. 17. 46. 47. 48. 49. — Cf. Simonis de Keza, *Chronicon Hungaricum*. Budae, 1782. 8vo edit. secund. pag. 39.

***) Johannis Lipszky de Szedlicsna, *Repertorium Hungariae*. Budae, 1808. 4to pag. 5. — Cf. Lud. Antonii Muratorii, *Antiquitates Italiae Medii Aevi*. Mediolani, 1741. fol. Tomo V, col. 874. — Meninski Francisci a Mesgnien, *Institutiones Linguae Turcicae*. Vindobonae, 1756. 4to Tomo II, pag. 207.

mekségekkel." *) De, a' mit Schlözer, talán az nap féllábon fölkelve, kiábált, azt más helyen tsak ugyan maga is korlátok közé szoritja mondván: „*Ausnamen machen nur solche Namen, die ihr ursprüngliches Appellativ, so zu sagen, noch an der Stirne tragen.*” Az az: „*Tsak olyan neveknél tétethetik Kivétel, mellyek eredeti Mellék Nevüségüket, úgy szólván, még homlokukon viselik.*” **) Azért tetszett kevés idő múlva ugyan Schlözernek így írni Livonia Nevének magyarázatáról: „*Liwa heisst Estisch Sand, also Sandland: dies passt auf die Küste.*” Az az: „*Liwa Est nyelven a'nyi, mint Homok, tehát Homok Ország: Ez illik a' Partos Tájokra.*” ***) Hogy Livonia a' Homok nevet épen homlokán hordozná, azt mi ugyan a' Livonia név homlokán eddig nem olvashattuk: Azonban, akarmit tanított Schlözer, az tagadhatatlan dolog, hogy valamint egyfelül Szónyomozások által a' Történet Tudományban sok méltatlanság történt, úgy más felül, ha bizonyos, a' miről okosan többé nem gyanakodhatni, hogy a' Nemzetek más Nemzeteknek Neveiket hajdan saját nyelvükre lefordították, bizonyos az is, hogy Szónyomozások nélkül ott, a' hol kivántatik, a' Történet Tudomány elnem lehet. Különben is, minekutána minden emberi tudomány kultsa főképen a' Nyelv, hogy lehet a' Nyelv Tudományt kizárni a' Történet Tudomány köréből? Közel sem ditsőség tehát a'

*) Nestor. Übersetzt von August Ludwig Schlözer. Göttingen, 1802. 8vo II. Theil, S. 39.

**) Nestor. Übersetzt von August Ludwig Schlözer. Göttingen, 1802. 8vo II. Theil, S. 38.

***) Nestor. Übersetzt von August Ludwig Schlözer. Göttingen, 1802. 8vo II. Theil, S. 54.

val ditsekedni, a' mivel egyik munkás Hazánkfia, ha nem tsalatkozunk, igen is kérkedik:

„*E uocum etymo sumtis argumentis abstinui:*
 „*Molestus quippe labor est nominum reddere Etymon, quae saepe aut casus inuenit, aut sine ulla ratione vulgus imposuit*” ait *Math. Bel. (Hung. Nouae) Tomo III. pag. 166.* *)

Felelhetnök e're mindenek előtt, hogy okos Szónyomozást tenni, igen is, nem könnyü, de még is szükséges is, lehetséges is. Más részről pedig azt sem szabad elhallgatnunk: hogy a' Tudós Szerző megszegte fogadását, midőn a' 66-dik lapon ezeket írta; „*A tractando arcu, qui nobis est Ij(?) compellati Ijász = Pharetrarius*”. Az, a' mit Első Értekezésünkben a' Jász név magyarázatáról mondtunk, a' dolog velőjét tekintve, nem több ezen állításnál. Egyébbaránt, ha e' szorgalmas Férfiu többet ügyelt volna az Etymológiára és a' Diplomatikára, a' Signum szó alatt értett Monogrammat nem tette volna Petsétté, az az: Sigillum má **); nem magyarázta volna a' boldogult Schwartner nak ime derék és classica kifejezését „*Sexcentos ego evolvi libros*” hat száz Könyvnek, a' heles értelmü sok Könyv helett. ***) Midőn Cicero Atticushoz írja: „*Venio ad Epistolas tuas, quas ego sexcentas uno tempore accepi*”, ugyan hat száz levélről beszél-e?

*) De Auitis Magyarorum ac Chunorum, Jasonumque Hungariae Accolarum Sedibus et Initiis disquisiuit Georgius Fejér Bibliothecarius Regius (?). Budae, 1830. 8vo pag. 6.

**) Georgii Fejér, Index Codicis Diplomatici Hungariae. Budae, 1830. 8vo pag. 368.

***) Tudományos Gyűjtemény. Pesten, 1829. 8vo X. Kötet. 61—86. lapon.

*) De ezek tőlünk csak melleleg legyenek mondatva.

5. §.

Szabad is, kell is tehát ezek szerint Szónyomozásokkal élni a' Történet Tudományban. Szabad azért, mivel a' legszorosabb Kritika is megkívánja, sőt néha parantsolja a' tudós és helyes Szónyomozást; kell azért, mivel egyedül tudós Szónyomozással üzhetni szét azon bús se-tétséget, melly az Emberi Nemzet valóságos Történeteit, a' sok már egészen kiveszetteknek vélt Nemzetektől fön maradt számtalan és most értetlen Nemzeti Nevek miatt, szemeink elől elzárja. Mindazonáltal csak a'kor szabad és kell Szónyomozással élni a' Történet Tudományban, ha a' Szónyomozásnak magukban az elég-gé hiteles Történeti Kutfőkben bizonyos talpkö-vei fönmaradtak; ha az ilyen Szónyomozást századról századra jelentésére nézve maga a' Történet Tudomány fön tartotta; ha a' Szónyomozást ezeredek, vagy századok mulva nem költötte egynémelly gyermeki játékokban és méltatlan szótsigázásokban mulatságot találó szerentsétlen Etymologus; ha végre, mindent egy szóval kimondva, a' Szónyomozás valóságos Történeti Tudomány. Az ilyen Szónyomozás, akár könnyü, akár fáradságos munkába kerüljön, minden bizonynyal nagy hasznu, és gyönyörködtető világosságot terjeszt az Emberi Nemzet viszontagságaira. Általa megnyilnak szemeink, szünnek nehézségeink, terjedve terjed

*) M. Tullii Ciceronis, Opera. Genevae, 1746. 4to Tomo VIII, pag. 283. Ad Atticum Libro VII, epist. 2. — Cf. Joannis Augusti Ernesti, Clavis Ciceroniana. Halae, 1769. 8. Sub voce: Sexcenti.

a' helesebb gondolkodás, határozottabbakká válnak történeti esméreteink. Illyenről méltán mondhatni a' mély eszű Plátó bájos szavait: „Καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τῶν ὀνομάτων οὐ μικρὸν τυγχάνει ὄν μαθήμα.” Az az: „És valóban a' Nevekről ezeket is tanulni nem kis Tudomány.” *) Illyenre illenek a' fáradhatatlan Klaproth Juliusnak ime bölts oktatásai: „Die Etymologie gleicht einem schneidenden Werkzeuge, das in der Hand des Verständigen, der damit umzugehen weiss, vom grössten Nutzen ist, in der Hand des Kindes aber höchst gefährlich wird. Dem Geschichtsforscher ist es nur erlaubt sich auf Etymologien zu stützen, welche unzweifelhaft bewiesen sind.” Az az: „A Szónyomozás hasonlít a' Metsző Eszközhöz, melly az értelmes és vele bánni tudó kezében legnagyobb hasznot okoz, a' Gyermekek kezében ellenben igen veszedelmessé válik. A' Történet Visgálónak tsak úgy szabad Szónyomozásokra építeni, ha ezek tagadhatatlanul megbizonyítottak.” **) E'nyit akartunk egyszer, de minden jövődő esetekre is, ígért fölvilágosításul a' Szónyomozásokról mondani. Most már a' Jász név Görög Fordittatásaira vessük figyelmünket.

6. §.

A' Magyar *I*, *Ih*, *Ij* és *Iv* = *Arcus* = *Bogen* szovat a' Görög már az ősz időben *Τόξον*

*) Platonis, Opera. Biponti, 1782. 8vo Vol. III, pag. 231. In Cratylo.

**) Julius von Klaproth, Beleuchtung und Widerlegung der Forschungen über die Geschichte der Mittel-Asiatischen Völker des Herrn J. J. Schmidt in St. Petersburg. Paris, 1824. 8vo S. 83—84.

(Toxon) szóval nevezte. Orpheusnál az Argonautikákban olvastatik:

„Οὕς τοι ἐπειγομένους κτεῖνεν Διὸς ἄλκιμος υἱὸς
Τόξω ὀϊστεύων.”

Az az:

„A berohanókat pedig megölte Jupiter hires fia
Ijjal nyilazván.” *)

Homerus Iliásában is mindjárt az Első Könyv kezdetén találtatik Apollóról:

„Τόξ' ὤμοισιν ἔχων ἀμφηρεφέα τε φαρέτρην.”

Az az:

„Ij a t vállain viselvén és mindenütt födetett
Tegzet.” **)

E'nél fogva tehát a' Görög a' Nyilazót, vagy is Jászt, az az: a' Római Arcitenens és Sagittarius szovat, Τοξότης (Toxotes) szóval fejezte ki. Orpheus Argonautikaiban Diánáról mondatik:

„Τιτανὶς, βρομίᾳ, μεγαλώνυμος, Τοξότι σεμνή.”

Az az:

„Títáni, zajos, nagy nevű, és tiszteletre méltó
Nyilazó.” ***)

Homerus is Diomedessel mondatja:

„Τοξότα, λωβητῆρ, κέρα ἀγλαῆ, παρθενοπίπα.”

*) Orphei, Argonautica. Lipsiae, 1764. 8vo pag. 78—81. v. 520—521.

**) Homeri, Opera. Basileae, 1779. 8vo Tomus I. pag. 2. Iliadis Libro I, v. 45.

***) Orphei, Argonautica. Lipsiae, 1764. 8. pag. 228—229. Hymno 35. v. 2.

Az az:

„Nyilazó, gyalázó, tzipra szarvu, leány után kacsingató.” *)

Nevezték más végzettel 's öszszetétellel a' Görögök a' Nyilazót, az az: Jászt, *Toξοφόρος* (*Toxophoros*), az az: Ij hordozó néven is már a' régi időkben, a' mit nyilván bizonyít Herodotus, midőn írja: „*Τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ τοὺς Τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἰππέας.*” Az az: „A' Dárdásokat, és a' Nyilazókat, és a' Lovagokat.” Más helyen: „*Τοξοφόρων Μήδων.*” Az az: „A' Nyilazó Médusoké.” **) Túl vagy tehát, úgy véljük, minden kérdésen, hogy a' Görögök hajdan a' Nyilazót, az az: Jászt, *Toξότης* és *Toξοφόρος* néven nevezték. Az lehet következésképen ezentúl vizsgálódásunk tárgya: Vallyon az olly örömezt nemzeti nyelvükre nemzeti neveket fordítgató Görögök a' Jász nevet, mint Nemzeti Nevet, nem fordították-e le *Toξότης*, *Toξοφόρος* nevezetre? Ha ezt tselekedték volna, úgy természetesen a' *Toξότης* vagy *Toξοφόρος* Nemzetet Jász Nemzetnek kellene venni a' régi Görög Kutfőkben.

7. §.

Hogy a' régi Jazyx, vagy, a' mint Első Értekezésünkben hitelesen elő adtuk, Római módra kimondva Jázusz Nemzet hires Jász, az az: Nyilazó Nemzet volt, az Caius Valerius Flaccus Argonautikáiból szembe tűnő,

*) Homeri, Opera. Basileae, 1779. 8vo Tomus I, pag. 264—265. Iliadis Libro XI, v. 385.

**) Herodoti, Musae. Argentorati, 1816. 8. Tomo I, pag. 128. Libro I, cap. 103. — Tomo IV, pag. 204. Libro IX, cap. 43.

hol ezek mondatnak egyenesen a' régi Jazyge-
sekről:

„— — *Et e*...
Namque, u

ARCUS, et
Magnanimu

Jura pati; a
Ense dato:

Ambo anim

E' helen, ha mi jól értjük, az mondatik, hogy az idősödő Jazyx Férfiak, mihelestenem tudták többé jól megvonni az Ijat, vagy nem tudtak jól szurni a' Dsidával, azonnal gyermekeik által megölették magukat. Így a' Nyilazásban a' régi Jazyx Nemzetnek fölötte nagy gyakorlásnak kellett lennie, a' mi a'ból is még inkább megvalósodik, mivel Ovidius a' Jazygeseknek megkülönböztetve Ijakat ad fegyverül, midőn így énekel:

„*Pugnabunt iaculis dum Thraces, Jazyges*
ARCU.” **)

De a' hiteles Kutfóknek é' vallástételükből nem következethet még eddig többet a' kemény Kri-
tika, mint azon Igazságot, hogy a' régi Jazyx
Nemzet igen híres Nyilazó Nemzet volt.
Azt, hogy a' régi Jazyx Nemzet Nevét szinte

*) *Caii Valerii Flacci, Argonauticon. Altenburgi, 1781.*
8vo pag. 763. Libro VI, v. 122.

**) *Publii Ovidii Nasonis, Opera. Berolini, 1757. 8vo*
Tomo III, pag. 349. *Ibis*, v. 135.

úgy, mint a' Magyar Országi Jászok, kiket az Óklevelek egyenesen Pharetraticusoknak, az az: Nyilazóknak neveznek, a' Nyilazástól nyerte volna, innend még nem szabad következtetni. A' régi Jazyx Nemzet nagy gyakorlottsága a' Nyilazásban itten tsak okot nyujthat azon kérdés tételére: Vallyon nem neveztettek-e a' régi Jazygesek is szinte úgy a' Nyilazástól, mint a' Magyar Országi Jászok, kiket régóta szinte Jazygeseknek is neveznek a' hazai és külföldi Történet Írók? Vallyon nem voltak-e a' régi Jazygesek Öseik a' mostani Magyar Országi Jászoknak? E' két kérdést nem a' tőlünk föl hezatott két történeti vallástétel, hanem más Kutfók fejtik meg.

§. 8.

A' régi Jazyx Nemzetnek egyik nagy szakasza körös körül a' Maeotis Tova körül lakott. Nem magunk eszéből mondjuk ezt, hanem a' Kutfók után állíjuk. Ptolemaeus írja Geographiájában: „Καὶ πὰρ ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιωτιδος, Ἰάζυγες.” Az az: „És a' Maeotis (Tova) egész oldala mellett a' Jazygesek.” *) Appiánus beszéli Mithridates Pontusi Fejedelemről: „Περάσαντι δ' εἰς τὴν Εὐρώπην, Σαυροματῶν οἰτε Βασίλαιοι καὶ Ἰάζυγες.” Az az: „A' tengeren túl lakó Európaiakból (segédül hívta) a' Sarmaták közül a' Basilusokat és Jazygeseket.” **) Ammiánus Marcellinus följegyzette: „Prope palus est Maeotis, amplissimi circumgressus....

*) Claudii Ptolemaei, Geographia. Francofurti, 1605 fol. pag. 73. Libro III, cap. 5.

***) Appiani Alexandrini, Romana Historia. Lipsiae, 1785. 8vo Vol. I, pag. 743. De Bello Mithridatico, c. 69.

Circa haec stagna ultima extremaque plures habitant GENTES, sermonum, institutorum que varietate dispariles: Jaxamatae et Maeotae, et Jazyges.” Az az: „Közel fekszik az igen nagy kiterjedésű Maeotis tova... Ezen utolsó és szélső lápok mellett több különböző nyelvű és szokásu NEMZETEK laknak, úgymint: A' Jaxamaták, Maeotisiak, és Jazygesek.” *) Themistius előadja: „Καὶ Χάονας τε καὶ Ἰάζυγας κραϊζομένους.” Az az: „És a' Chaonesek (mond ki: Kónok) és Jazygesek földülattak.” **) Végre még a' Névtelen Ravennai Geographus is említi a' maga korából e' Maeotis melléki Jászokról, az az: írásmóda szerint Gyászokról: „Decima ut hora noctis grandis Eremus est, et nimis spatiosa invenitur, cujus a fronte, vel latere GENS Gazorum adscribitur, quae Eremosa et Antiqua dicitur Scythia.” Az az: „Az Éj tizedik óráján szörnyű és nagy kiterjedésű Pusztaág találtatik, mellynek homlokához, vagy oldalához a' Gáz NEMZET helyheztetik. Ez Puszta és Régi Scythiának hivatik.” ***)

9. §.

E^o Történeti Kutatókból már több következtetéseket enged vonni a' legszorosabb Kritika is. Kitétszik ezekből:

-
- *) Ammiani Marcellini, Rerum Gestarum qui de XXXI. supersunt Libri XVIII. Biponti, 1786. 8vo Vol. I; pag. 302. Libro XXII, cap. 8.
 - **) Themistii, Orationes. Parisiis, 1618. 4to pag. 302—303. In Oratione XIII. ad Imperatorem Constantium dicta.
 - ***) Pomponii Melae, De Situ Orbis Libri III; Lugduni Batavorum, 1722. 8vo pag. 747; Geogr. Ravennas Libro I, cap. 12.

1) Hogy a' Maeotis tova körül valóban nagy kiterjedésben laktak **J a z y g e s e k** folyvást mind a' régi, mind a' későbbi századokban. **Kitetszik:**

2) Hogy ezen **J a z y g e s e k** mind az előbbi, mind az utóbbi időkben **GENS**, az az: **NEMZET** voltak. Ezt ugyan, tudunkra, mostanig senki sem tagadta: De, minekutána közelébb mind a' Magyar Nemzet tudamása, mind a' mostani Magyar Országi **J á s z N é p** igazai ellenére azt kezdik fészegetni, hogy a' **J á s z N é v** ma nálunk nem **N e m z e t i N é v**, hanem tsak hadi kötelesség **N e m é n e k N e v e**, e' következtetést, mellyet úgy is az egész régi és újabb Írói sereg állit, megkellett érntenünk. *) **Kitetszik:**

3) Hogy a' Maeotis melléki régi **J a z y g e s e k** a' **B a s i l i u s** Nemzet, vagy is a' **C h ó n** Nemzet szomszédságában laktak. Ha meglehetne hitelesen bizonyítani, pedig igen, sőt igen igen is meglehet bizonyítani, hogy a' **B a s i l i u s** és **C h ó n** Nemzet egy volt a' mai Magyar Országi **K Ú N** Nemzettel, úgy e' Kutfőknél fogva már gyanítani szabad volna azt is, hogy a' régi **J a z y g e s e k** a' mai Magyar Országi **J á s z o k n a k** Őseik valának.

Ellenben még ezen Kutfőkből sem szabad azt kihozni, hogy a' régi **J a z y x** Nemzet is, mint a' Magyar Országi mai **J á s z o k**, **N e v é t** egyenesen a' **N y i l a z á s b e l i G y a k o r l á s t ó l** nyerte. De felnyilik szemünk előtt a' tiszta valóság, ha **Ōr p h e u s n a k** ime fontos versét olvaszuk:

*) Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus ac Civilis. Studio et Opera Georgii Fejér Bibliothecarii Regii (?). Budae, 1830. Svo Tomo VI, Vol. I, p. 159.

„Τοξοφόρος τε Ξυθάς, Ἄρειος πιστὸς θεράπωντας.
Ταύρος τ' ἀνδροφόνος.”

Az az:

„Az Ijhordozó Scythákat, Márs hív szolgálait. Az ember gyilkoló Taurusokat.”*)

Itt fekszik a' kults a'ra, hogy a' régi Jazyx Nemzet Neve is Nyilazót jelentett, és hogy a' Jász Név helett a' Görögök a' Maeotis melléki régi Jazyx Nemzetet Τοξοφόρος néven valóban nevezték.

10. §.

Orpheus Argonautáit Colchisból a' mai Azówi tengerbe utaztatja északi Ásia felé. Itt megismeri velük a' Gelónokat, az Üstökös Nemzeteket, tudniillik a' Sarmatákat, Getákat, és egyéb Népeket. Sok nehézségek után ismét vissza vezeti Argonautáit a' Cimmerius Bosphorusba, 's e'kor említi, midőn épen a' Maeotis hátuk után feküdt, először a' Toxophorus Scythákat, azután pedig a' Taurusokat, az az: a' Taurica Fél-sziget lakosait. Ez az előadás a' Toxophorusokat épen a' Maeotis melléki Jazygiába helyezteteti.***) Így nem szenved kérdést, hogy Orpheusnál a' Jazygesek Τοξοφόροι néven jönnek elő. Az, hogy Orpheus nem magánosan említi a' Τοξοφόρος Nemzetet, hanem Scythia Jászokat nevez, semmi akadályt nem tehet. Ugyan is a' Jazy-

*) Orphei, Argonautica. Lipsiae, 1764 8vo pag. 144—145. v. 1072—1073.

***) Orphei Argonautica. Lipsiae, 1764. 8vo pag. 142—145. v. 1053—1073. A' ki ezeken tönakad, olvassa meg Orpheus Argonautikáit, és vegye kezébe a' Fekete Tenger Mappáját, vagy d' Anville régi keleti Római Birodalmát.

gesek, a' mit sok Írók állitanak, Sarmaták voltak: Azt pedig, hogy a' Sarmaták a' közös Scythia név alá tartoznak, Herodotus világosan vitatja. „Φωνῆ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῆ, σολοικίζοντες αὐτῆ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου.” Az az: „A' Sauromaták élnek Scythia nyelvvel, hibáson (soloecismussal) elvén a' val régóta” *). Flávius Jósef írta: „Οἱ γὰρ καλούμενοι Σκυθῶν Σαρμάται.” Az az: „Kik neveztetnek a' Scythák közül Sarmatáknak.” **) Strábo szinte így állította: „Σαρμάται καὶ οὗτοι Σκύθαι.” Az az: „A' Sarmaták, és ők is Scythák.” ***) Stephanus Byzantinusnál előjő: „Σαρμάται, ἔθνος Σκυθικόν.” Az az: „Sarmaták, Scythia Nemzet.” ****) Egyébb aránt Nyilazók, az az: Jászok, a' Maeotis Tova mellett Chersonesus Taurica szomszédságában Scythia mellék név nélkül is olvastatnak Görög néven Stephanus Byzantinusnál, kinél találtatik: „Τόξιοι, καὶ Τοξιανοὶ, ἔθνος Ταυρικόν.” Az az: „Toxiusok és Toxiánusok, Taurusi Nemzet.” *****) A' Taurusok is Scythák voltak. Ugyan is ki nem esméri a' sokszor előjövő Tauro-Scythia Nemzetet?

*) Herodoti, Musae. Argentorati, 1816. 8vo. Tomo II. pag. 306. Libro IV. cap. 117.

**) Josephi Flauii, Opera. Amstelaedami, 1726. fol. Tom. II. pag. 410—411. De Bello Judaico Libro VII. cap. 4. §. 3.

***) Strabonis, Geographia. Amstelaedami, 1707. Fol. Tomo II. pag. 753. marg. 492. Libro XI.

****) Stephani Byzantini, De Urbibus. Lugduni Batavorum, 1694. fol. pag. 662. — Karamsin, Orosz Történet Író, sem tartja, és okosan, Szláv Népek a' Sarmatákat. Lássad: Karamsin, Russische Geschichte. Riga, 1820. 8vo Anmerk. Tomo I. pag. 228—230. Nota 41. 42.

*****) Stephani Byzantini, de Urbibus. Lugduni Batavorum, 1694. fol. pag. 712.

11. §.

Τοξότης néven jöelö a' régi J a z y x Nemzet Illur, az az: Illyricum Országban is. Arriánusnak, midőn Nagy Sándor tetteit leírja, majd nem mindegyik levelén Nagy Sándor Szövetséges Népei között elő fordulnak a' Τοχοτάκ, mint királyi Test Örzők, de a' kiket mostanig, elég hibáson, a' Tudósok közönséges Nyilazó Katonáknak tartottak. Mutatóúl a' számtalan helek közül győződésül egykettőt előszámlálhatunk: „Αλέξανδρος δὲ τοὺς Τοξότας.” Az az: „Sándor a' Nyilazókat (Jászokat).” Más helyen: „Αὐτὸς μὲν ἀναλαβὼν τοὺς τε ὑπασπιστὰς καὶ τοὺς Τοξότας καὶ τοὺς Ἀγριαῖνας καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακοσίους, ἐβοήθει σπουδῆ.” Az az: „Maga sietve, a' Test Öröket, a' Τοχοτάκót (Jászokat), az Agriánusokat és négy száz lovagot maga mellé vevén, segedelemre siet.” *s a' t. *) Már az a' környülállás is figyelemre indíthat mindenkit, hogy Arriánusnál a' Τοξότης név csak nem mindenkor a' nemzeti Agriánus név mellett találtatik, és így hihetőképen inkább ez is tulajdon név és Nemzet Neve lehet, mint sem közönséges Nyilazót jelent: Azonban fölvilágositja e' tárgyat egészen Polyænusnak ime nem megvetni való hele: „Αὐτὸς τῆς ὑπασπιστῆς ἄγων, καὶ μίαν ὀπλιτῶν φάλαγγα, καὶ τὸ Σκυθικὸν Τοξικὸν ὅσον ἦν, διὰ τῆς ἀτραπῆς τῆς λεπτῆς, ὀγδοήκοντα στάδια προελθὼν ἠῦλίσσατο, πυκαζόμενος ὑψηλῆ δασυτάτῃ.” Az az: „Maga (Nagy Sándor) a' Test Öröket vezetvén, es egy Fegyveresek Segéteket, és a' mennyi Scythia Nyilazó

*) Arriani Nicomedensis, Expeditionis Alexandri Libri VII. Amstelaedami, 1757. 8. pag. 10. 23. Libro I. cap. 1. 5.

volt, egyenes uton röviden, nyoltzvan stádiu-
mot előbbre menvén, megszalott, berekesztet-
vén legsűrűebb erdővel." *) Kitetszik innend,
hogy Nagy Sándornak a' Nyilazó Scythák
Szövetségesei voltak. Minekutána tehát Arriánus
ezeket írja Nagy Sándor Szövetséges Népeiről:
„Βαρβάρων τε αὐθραῖκας, καὶ Παίονας, καὶ Ἰλλυριοῦς,
καὶ Ἀγριαῖκας, τοὺς εὐρωστοτάτους τε κατὰ τὴν Εὐρώπην
καὶ μαχιωτάτους, πρὸς τὰ ἀπονώτατά τε καὶ μαλα-
κώτατα τῆς Ἀσίας γένη ὀντιτάξασθαι." Az az: „A'
Barbarusok közül ismét a' Trakokat, és
Paeonéseket, és Illyriusokat, és Agriánusokat,
legerősebbeket Európában, és leghadakozób-
bakat, a' legdologtalanabb és legpuhultabb
Ásiai Nemzetségek ellen (vezetvén) hadakozni"
**); minekutána ugyan Arriánus a' Toxota
Scythákról, mint Nagy Sándor Szövetséges
Népéről, Könyvében sohol sem tészem említést:
Nem kell-e kérdeni azt, vallyon a' Toxota
Scythá Név nem lappang-e fordításban va-
lahol Arriánus Könyvében? Mi úgy gondoljuk,
hogy igen is az Illur Nemzet alatt lappang.
Olvassuk ugyan is Stephanus Byzantinusnál:
„Ἰάς, Ἰλλυρίας μέρος. οἱ οἰκῶντες, Ἰάται. λέγεται
καὶ Ἰωνική." Az az: „Iás, Illuria része. Lakói
Iáták. Neveztetik Iónikának is." ***) E'
sorok szerint Illur Országban laktak Jászok.
Azonban mi más okoknál fogva is valljuk, hogy

*) Polyeni, Stratagematum Libri VIII. Lugduni Bata-
uorum, 1691. 8vo pag. 348. Libro IV. cap. 3. Nro 27.

***) Arriani Nicomedensis, Expeditionis Alexandri Libri
VII. Amstelaedami, 1757. 8vo pag. 121. Libro II.
cap. 7.

***) Stephanus Byzantinus, De Urbibus, Lugduni Batauo-
rum, 1694. fol. pag. 407. Pubitschka Ferentz, Tseh
Író, böltsen tevé, hogy az Illuriakat nem tartotta
Tót Nemzetnek. Lássad: Dissertatio De Venedis et
Antis. Inter Acta Societatis Jablonouianae. pag. 43.

ásnál, ki Krisztus születése előtt 206dik évben élt, találtatik: „*Βουλῆ δὲ Θεμιστοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου, Τόξοται μὲν ἀπὸ Κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίγονται.*” Az az: „*De az Athenai Themistocles és Aristides tanátsából a Nyilazók ugyan Kretából elhivatnak és eljönnek.*” *) Diodorus Siculus, Krisztus születése előtt 20-dik évben születvén, följegyzette: „*Ἀπόλλωνα δὲ τῆς κιθάρας εὐρετὴν ἀναγορεύουσι, καὶ τῆς κατ’ αὐτὴν μουσικῆς. ἔτι δὲ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ἐξευεγκεῖν, διὰ τῆς μαντικῆς τέχνης γινομένην, δι’ ἧς τὸ παλαιὸν συνέβαινε θεραπείας τυγχάνειν τοὺς ἀρρώστοῦντας. εὐρετὴν δὲ καὶ τοῦ Τόξου γενόμενον, διδάξαι τοὺς ἑγχωρίους τὰ περὶ τὴν Τοξείαν. ἀφ’ ἧς αἰτίας μάλιστα παρὰ τοῖς Κρησὶν ἐξηλωσθαι τὴν Τοξικὴν, καὶ τὸ Τόξον Σκυθικὸν ὀνομασθῆναι.*” Az az: „*Apollót mondják pedig a’ Tzitera Föltalálójának, és mellette más Musikának. És még az Orvosi Tudományt is Ő hozta-be, melly a’ habonás mesterségből támadott, melly által hajdan a’ betegek vissza nyerték egészségüket. Ő találta pedig föl az Ijat is, megtanította a’ lakosokat a’ velebánásra. Ezen okból leginkább a’ Kretaiaknál virágzott a’ Nyilazó Mesterség, es az Ij neveztetett Scythia Ijnak.*” **)

13. §.

Arriánusnál a’ Kretai Nyilazók a’ másik Nyilazó Néptől megkülönböztetnek. Írja p. o. „*Καὶ Εὐρυβώτας τε ὁ Κρηὶς πίπτει ὁ Τόξα-*

*) Ctesiae Cnidii quae supersunt. Gottingae, 1823. 8vo pag. 36. In Persicis Nro 26.

**) Diodori Siculi, Bibliothecae Historicae Libri qui supersunt. Argentorati, 1798. 8vo Vol. III. pag. 417. Libro V. cap. 74.

χης, καὶ αὐτῶν τῶν Τοξοτῶν ἔς ἑβδομήκοντα." Az az:
 „Ἐς α' Κρηται Κυρυνότας, α' Νυιλαζόκ
 Βεζέρικ, elesik, és mintegy hetven Νυιλα-
 ζό." Más helyen: „Οὐδὲ Τοξοτῶν, ἢ σφενδονητῶν,
 ὅτι μὴ Κρητῶν ἢ Ροδίων ὀλίγων." Az az: „Nem
 is valóbanak Νυιλαζόικ és Parittyásaik né-
 hány Κρηται és Rhodusiakon kívül." *) Pau-
 saniásnál találhatik: „Τοσοῦτον μὲν παρέστη μοι
 θαῦμα ἐς τὴν εἰκόνα τοῦ Διιτρεφούς, ὅτι οἰστοῖς
 ἐβέβλητο, "Ελλησιν ὅτι μὴ Κρησὶν οὐκ ἐπιχώριον
 ὄν τοξεύειν." Az az: „Az ugyan előttem tsu-
 dálatos, hogy Diitrephes képe reá lövellett
 Νυιλakát mutat, minthogy α' nem
 Κρηται Helleneknek (Görögök-
 nek) nem tulajdonuk α' Νυιλαζάσ." Más
 helyen: „Καὶ Θεσσαλῶν τάφος ἐστὶν ἰππέων
 κατὰ παλαιὰν φιλίαν ἐλθόντων, ὅτε σὺν Ἀρχιδάμῳ
 Πελοποννήσιοι πρῶτον ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν στρα-
 τιά. καὶ πλησίον Τοξόταις Κρησὶν." Az az: „Ἐς
 α' Iouag Thessalusoknak temető helyük is fön
 nagyon, kik régi barátság szerént (segédül)
 jöttek, midőn α' Peloponnesusiak Archidamus
 alatt először bérohantak Attikába, és ez kö-
 zel nagyon α' Κρηται Νυιλαζόκékhoz."
 **) Aeliánus följegyzette: „Οἱ Κρητῆς εἰσι τοξεύειν
 ἀγαθοὶ." Az az: „Α' Κρηταιiak jó Νυιλα-
 ζόκ." ***) Juliánus Császár könyvében olvastatik:
 „Εἰ δὲ, ὡσπερ ἰππεῖς ἐν Θράκη καὶ Θετταλία. τοξόται

*) Arriani Nicomedensis, Expeditionis Alexandri Libri
 VII. Amstelaedami, 1757. 8vo pag. 35 Libro I. cap.
 8. pag. 123. Libro II. cap. 7. — Item pag. 130 Li-
 bro II. cap. 9.

**) Pausaniae, Graeciae Descriptio. Lipsiae, 1794. 8vo
 Tomo I. pag 85. In Atticis cap. 23. Nro 4. — pag.
 113. Ibidem cap. 29. Nro 5.

***) Claudii Aeliani, Opera. Tiguri, 1556. fol. pag. 373.
 Hist. Variarum Libro I. cap. 19.

δὲ τὰ καὶ κερφότερα τῶν ὄπλων ἐν Ἰνδία, καὶ Κρήτη, καὶ Κάρια, τῇ φύσει τῆς χώρας ἀπολεθάντων οἴμαι τῶν ἐπιτηδευμάτων." Az az: „*Mivel pedig valaminint a' Louagok Thráciában és Thessáliában, a' Nyilazók pedig és a' könnyebb Fegyverek Indiában és Kretában és Káriában (találtattak föl), természetét a' Tartománynak vélem követni a' gyakorlásokat.*" *) Julius Caesar a' Római Írók közül említi: „*Eo de media nocte Caesar iisdem ducibus usus, qui nuncii ab Iccio venerant, Numidas et Cretas Sagittarios, et funditores Baleares subsidia oppidanis mittit.*" Az az: „Éjfélkor Caesar, ugyan azon Vezéreket használván, kik Iccius-tól követségbe jöttek, a' Városiaknak segédül Numidiai és Kretai Nyilazókat, és Baléaris Faltörőket küldött." Más helyen: „*Creta Sagittarios, — equites ab Rege Nabataeorum Malcho euocat.*" Az az: „Kretából Nyilazókat, — a' Nabataeus Királytól Lovagokat hívott." **)

14. §.

Hogy a' Kretai Nyilazóknak esmérjük a' Nyil forgatásban ügyességüket is, ne hallgassuk-el itt Caius Silius Italicusnak ime sorait Mopsusról:

„*Cres erat, aerisonis Curetum aduectus ab antris,
Dictaeos agitare puer leuioribus annis*

*) Juliani Imperatoris, Opera. Lipsiae, 1696. fol. pag. 205. Oratione VII.

**) Caii Julii Caesaris, Commentarii. Lipsiae, 1729. 8vo pag. 65. De Bello Gallico Libro II., cap. 7. — pag. 577. De Bello Alexandrino Cap. 1. — — Malchus is a'nyi Semita Nyelveken, mint Király.

*Pennata saltus assuetus arundine Mopsus.
 Ille vagam coelo diuisit saepe volucrum;
 Ille procul campo linguentem retia ceruum
 Vulnera sistebat: rueretque inopina sub ictu
 Ante fera incauto, quam sibila poneret Arcus.”* *)

Ezek már is nagy gyakorlottságot árulnak el, de mik ezek azokhoz képest, a' miket Virgiliusnak ime versére:

„*Aut Alcanis habes laudes, aut iurgia Codri*”

Servius előad? midőn így szól: „*Hic Cretensis Sagittarius fuit, comes Herculis, ita peritus, ut ictus eius non falleretur: Namque positos supra capita hominum annulos traiebat: Capillos spiculis sagittarum rumpebat: Sagittas sine ferro positas ex aduerso gladiatorum lancearumque mucronibus findebat: Cuius cum filium Draco inuasisset, tanta arte direxit sagittam; ut ea currens in serpentis deficeret vulnere, nec transiret in filium.*”

**) Mopsus tsak a' levegőben repdeső madarat tudta ketté löni, tsak a' Szarvast tudta előbb lábáról ledönteni, mint sem maga az állat a' nyíl sühogását meghallhatta volna: Ellenben Alcon az emberi fő fölé rakatott karikákon által lőtt; a' hajakat a' nyíl hegyével megszakasztotta; a' meg nem vasalt nyilakat, mellyek előtt kardok és lántsáknak éleik valának rakatva, ketté hasította; szóval, midőn fiát a' kigyó megtámadta, ugy megtudta löni a' mérges állatot, hogy fiát a' nyíl meg sem éréntené. Minő bajnoki ügyességek ezek! — Ne is véljük, hogy ezen előadások költői nagyítások. Egy sokkal

*) Caii Sillii Italici, Púnica. Biponti, 1784. 8vo pag. 50. Libro II. v. 93—99.

**) Virgilii, Opera. Leouardiae, 1717. 4to Tomo I, pag. 47 Ecloga V. v. 11. In Notis Seruii.

későbbi Római kövön is, melly Buda mellett a' Duna Parton kiásatott, ezek olvastatnak:

„*Ille. Ego. Pannoniis. Quondam. Notissimus. Oris
Inter. Mille. Viros. Primus. Fortisque. Batavos
Hadriano. Potui. Qui. Iudice. Vasta. Profundi
Aequora. Danuvii. Cunctis. Transnare. Sub. Armis
Emissumque. Arcu. Dum. Pendet. Aere. Telum
Ac. Redit. Ex. Alia. Fixi. Fregique. Sagitta
Quem. Neque. Romanus. Potuit. Neque. Barbarus.*

Vmquam

*Non. Iaculo. Miles. Non. Arcu. Vincere. Parthus
Hic. Situs. Hic. Memori. Saxo. Mea. Facta. Sacraui
Viderit. Anne. Aliquis. Post. Me. Mea. Gesta.*

Sequatur

Exemplo. Mihi. Sum. Primus. Qui. Talia. Gessi.”)*

Egész katonai készületben által uszni a' Dunát, uszva nyilat a' levegőbe föl löni, 's ezt ugyan uszva, midőn a' levegőben függött 's leesni készült, másik kilövellett nyillal nem tsak megtalálni, hanem szét is törni, épen olly nagy gyakorlottságra mutat, mint a' millyen Alconnak, a' Kretai híres Nyilazónak tulajdonittatik. Mit tehet a' korán kezdetett testi Nevelés? e' példákból eléggé világos.

15 §.

Nem tétethetik többé ezek után a'ról kérdés, ha Kretában laktak-e Nyilazók? hanem azt kell röviden meghatároznunk, mit tanulhatunk e' Kutfőkből a' Kretai Nyilazókról? — Mi, úgy véljük, nem következtetünk többet, mint sem szabad és lehet, e' Kutfőkből, ha állitjuk:

1.) Hogy a' Kretai Nyilazók a' legrégebb időkben nem voltak Görögök, hanem Barbarusok voltak. Ezt mondja nyilván Herodotus.

*) Math. Petri Katancsich, Istri Adcolarum Geographia Vetus. Budae, 1828, 4to Parte I. pag. 337. Nro CXXVI.

2.) Hogy a' Görögök a' Nyilazásnak nem igen voltak Mesterei. Ezt mondja nyilván Pausániás, midőn írja: „*Minthogy a' nem Kretai Helleneknek nem tulajdonuk a' Nyilazás.*” Pausániás, mint számtalan Írók, a' Hellen nevet Görögnek veszi, és így

3.) Pausániás éltekor (Kr. ut. 174.) Kretában már Görögök laktak. Ez a'ra vezet, hogy Kretának régi Barbarus lakói vagy mindnyájon, vagy nagyobb részént Kretából kiköltözködtek; vagy pedig kortsosodás által mindnyájon, vagy legalább a' helben maradók, Görögök ké lettek. Ilyen átalváltozások nem újságok a' Történet Tudomány körében.

4.) Hogy a' régi Kretai Barbarusok a' Nyilazásbeli ügyességük miatt neveztettek Kretai Nyilazóknak.

5.) Hogy a' Kretai régi Barbarusok Silius Italicus tanusága szerént Curetes nevet is viseltek. E're nézve épen ezt beszél a' Kretaiakról Diodorus Siculus is, ki sok máson kívül a' Curetesekről írta: „*Διενέγκαντας δ' αὐτοὺς συνέσει, πολλὰ τῶν κοινῆ χρησίμων καταδειῖσαι. τὰς τε γὰρ ποιμένας τῶν προβάτων τούτους ἀθροῖσαι πρώτους, καὶ τὰ γένη τῶν ἄλλων βοσκημάτων ἐξημερῶσαι, καὶ τὰ περὶ τὰς μελισσοουργίας καταδειῖσαι. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν τοξικὴν καὶ τὰς κυνηγίας εἰσηγήσασθαι. καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινῆς ὀμιλίας καὶ συμβιώσεως, ἔτι δ' ὁμονοίας, καὶ τινὸς εὐταξίας ἀρχηγοὺς γενέσθαι. εὐρεῖν δὲ καὶ ξίφη καὶ κράνη καὶ τὰς ἐνοπλίους ὀρχήσεις, δι' ὧν ποιῶντας μεγάλους ψόφους ἔξαπατᾶν τὸν Κρόνον.*” Az az: „*Meggyőzvéen pedig őket (a' Dactylusokat?) értelemmel, sok hasznosokat a' köz jóra nézve föltaláltak. Juh nyájokat ezek gyűjtöttek össze először, és más barom nemeket megszele-*

ditettek, és a' mézmivelést ők kezdték. Ők hozták be a' Nyilazás és Vadászat Mesterségét is. Ők valának szerzői a' köz társalkodásnak, és együtt élésnek, valamint a' köz érzésnek és a' jó rendnek. Keletbe hozták pedig a' Kardokat és Sisakokat is; és a' fegyveres Tánztokat, mellyek által, nagy zajokat okozván, Krónust, az az: Saturnust megtsalták." *) Ezek szerint a' Barbarus nevet nem kell vad és durva Nemzetnek érteni, hanem ollyannak minden esetre, melly a' Görögöktől különbözött. Mi ugyan a' Barbarus Név alatt Palótzot értünk, de itt nem akarjuk a' tárgyat kifejtteni. Idősb Plinius is tanítja: „*Salutationem armatum Cretes docuere, Pyrrhichen Pyrrhus, utramque in Creta.*” Az az: „A' Fegyveres Tánztot a' Cretesek találták föl, a' Pyrrhichát, Pyrrhus, mind kettőt Kretában.” **) Végre

6.) Hogy a' régi Kretaiak a' Nyilat, vagy is Ijat, Scythajnak, az az: Nyilnak neveztek. Ezt hirdeti, mint láttuk, Diodorus Siculus:

16. §.

Az a' környülállás, hogy a' régi Kretai lakosok a' Nyilat, vagy is Ijat, Scythajnak, vagy is Nyilnak neveztek; a' Scythaj Nyilazókat hozhatná eszünkbe, kik a' Maesotis tova mellett, mint fölebb láttuk, Jazygesek voltak. Hogy itt a' következtetésben nem hibázunk, Aristophanes meggyőzhet ben-

*) Diodori Siculi, Bibliotheca Historica. Argentorati, 1798. 8o. vol. III. pag. 394—395. Libro V. cap. 65.

***) Gaii Plinii Secundi, Historia Naturalis. Parisiis, 1741. fol. Tomo I. pag. 417. Libro VII. cap. 56.

nünket, kinél a' *Τοξότης*, *Scytha*, Nyilazó *Scythá* és *Lictor Publicus* szövek egyet jelentenek. Olvassa akarki *Aristophanes*ben a' *Thesmophoriazusae* és *Lysistrata* tzimü Játék Darabokat, látni és tapasztalni fogja, hogy mi itt valót beszélünk. E' jeles Író korában tudniillik a' *Jász*, vagy is *Nyilazó Scythák* nem valának többé uralkodó Nemzet Görög Országban, hanem pénzért szolgálatot tevének a' Görög Törvény Székeknél, mint *Publicus Lictorok*. A' *Thesmophoriazusae* Játékban olvastatik:

„*Προσέρχεται γὰρ ὁ Πρύτανις, ἡ τῶ τοξότης*”.

Az az:

„*Eljött ugyan is a' Prytanis, és Nyilazó.*”
Itt a' *Toxotes* szó *Publicus Minister*, vagy is *Lictor* jelentéssel bír. Más helyen ugyan a' *Lictor* helett:

„*Πῶς ἂν ἀπέλθοιμι, καὶ
Τὸν Σκύθην λάβοιμι.*”

Az az:

„*Hogy menyjek-el, és
A' Scythát hogy fogjam meg.*”

A' harmadik helyen ismét a' *Lictorról*:

„*Ὅδε γὰρ ὁ Σκύθης φύλαξ.*”

Az az:

„*Ez pedig Scythá Ör.*”
A' negyedik helyen ugyan a' *Lictorról*:

„*Τὸν βάρβαρον ἐξολέσειεν.*”

Az az:

„*A' Barbarust írta ki.*”
A' *Lysistrata* Játékban találtatik:

„*Ἀληθεῖς, ὦ μίαιρὰ σὺ, πῦρ σὺ ὁ τοξότης.*”

Az az:

„*Ugyan o! tisztátalan Te, hol van a' Nyilazó.*”

Egy másik helyen:

„*Ἰδὲ γ' ὀπιχεσεῖ. πῦρ ἔστιν ἕτερος τοξότης.*”

Az az:

„*Ime de kiürítéd magadat. Hol van a' másik Nyilazó.*” *)

E' sorokban a' *Toxotes*, a' *Scythia* és a' *Barbarus* szavak egyet jelentenek. — Úgy de mit csináltak volna e'kor a' *Scythák* Görögországban? Megfelel e' kérdésre a' Krisztus születése előtt 435-dik évben született *Isocrates*, midőn ezeket hirdeti: „*Ἐτι γὰρ ταπεινῆς οὐσῆς τῆς Ἑλλάδος, ἦλθον εἰς τὴν χώραν ἡμῶν, Θράκες μὲν μετ' Εὐμόλπου τῆ Ποσειδῶνος, Σκύθαι δὲ μετ' Ἀμαζόνων τῶν Ἀρεως θυγατέρων, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀλλὰ καθ' ὃν ἐκάτεροι τῆς Εὐρώπης ἐπῆρχον, μισοῦντες μὲν ἅπαν τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος, ἰδίᾳ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἐγκλήματα ποιησαμένοι.*” Az az: „*Midőn még Hellás (Görög Ország) alattsony karban volt, jöttek Országunkba, a' Trakok ugyan Eumolpussal, Neptunfiával; a' Scythák pedig az Amazonokkal (Kúnokkal) Márs leányaiival, nem egy időben, hanem a'kor, midőn mind a' ketten Európán uralkodtak. Gyülölvén minden Hellen Nemzetet, különö-*

*) *Aristophanis, Comediae undecim. Lugduni Batauornm, 1760. 4to pag. 1064, 1072. 1074. 1120. 1122. Thermophoriazusæ v. 930. 1025—1026. 1035. 1060. — Elysiatrata v. 434. 442.*

sen pedig minket vádolván." *) A' Scythák tehát sokkal előbb, mint Isocrates élt, és a'kor, midőn a' Görögök még alacsony karban voltak, megfordultak Görögországban, sőt nem csak megfordultak, hanem egész Európán is uralkodtak.

17. §.

Ha azt tekintjük, hogy a' Kretai Nyilazók viseltek Curetes nevet is, eszünkbe juthat, hogy a' Curetesek a' régi Illur Nemzettel egy eredetű Nemzet valának, 's hogy az Illurok is hivatának Curetes nevezeten. Lucánus a' régi Illurokról énekli:

*„Qua maris Hadriaci longas ferit vnda Salonas,
Et tepidum in molles zephyros excurrit lader.
Illic bellaci confisus Gente Curetum,
Quos alit Hadriaco tellus circumflua Ponto.” **)*

Illurországban, mint imént (11. §.) Stephanus Byzantinus tanutételéből megérthettük, bizonyosan laktak Jászok. Így a' Curetes nevezet is a' Jász névhez vezet a' Kretai Nyilazókra nézve. De mi szükség a'ról csak kételkedni is, hogy a' Kretai Toxotesek valóban Jászok voltak-e? ha nyilván írja az ősz Homerus Kreta lakóiról az Odysseában:

*„Ἐν μὲν Ἀχαιοὶ,
Ἐν δ' Ἐτεύκρητες μεγαλήτορες, ἐν δὲ Κύδωνες,
Δωριέες τε τριχάϊκες, δῖοί τε Πελασγοί.”*

*) Isocratis, Scripta. Basileae, 1602. 8vo pag. 106. In Panegyrico, Oratione I.

***) Marci Annaei Lucani, Pharsalia. Biponti, 1783. 8vo pag. 95. Libro IV. v. 404—407.

Az az :

„*Vagynak (Kretában) Achaeusok ,
Vagynak nagylelkű Eredeti Kretaiak ,
még Hydonesek ,
Dóriaiak három félék , és Isteni Pelas-
gusok.*” *)

Ha Kretában laktak Pelasgusok, úgy Kretában bizonyosan Iónok laktak, mivel, a' mit bizonyítás nélkül is mindenki tud, a' Pelasgus Név főképen az Ión Nemzet Neve volt. Az Ión Névről írja pedig Strábo: „*Σημείον δέ. ἡ γὰρ Ἀττικὴ τὸ παλαιὸν Ἰωνία καὶ ἸΑΣ ἐκαλεῖτο.*” Az az: „*Jele pedig (e'nek): Mert Attika hajdan Iónia es IAS néven hivatott.*” **) Igen özsze-függő dolog tehát, ha egyenesen Kretáról írja a' Homerussal egy korban élt Hesiodus:

„*Δημήτηρ μὲν Πλῆστον ἐγείνατο , δία θεάων ,
'Ιασίῳ ἠρωῖ μιγεῖσ' ἐρατῆ φιλότητι
Νειῶ ἐνὶ τριπόλῳ , Κρήτης ἐν πύονι δῆμῳ.*”

Az az :

„*Ceres ugyan Plutust szülte , legderekabb Isteni
Isten Aszszony ,
Iasz vitézzel keveredvén szerelmes barátságból
A háromszor szántatott új földön Kretának kövér
telkein.*” ***)

E'ről az 'Ιασιος, vagy 'Ιασιων Vezérről emlekezik Homerus is, így szólván :

„*Ὡς δ' ὁπότε 'Ιασίῳ ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ ,
'Ωι θυμῷ εἴξασα , μίγη φιλότητι καὶ εὐνῆ ,
Νειῶ ἐνὶ τριπόλῳ.*”

*) Homeri , Opera. Basileae, 1779. 8. Tomo II. pag. 374. Odyss. Libro XIX. v. 175—177.

**) Strabonis , Geographia. Amstelaedami, 1707. fol. Tomo I. pag. 600. marg. 392. Libro IX.

***) Hesiodi Ascraei quae exstant. Lipsiae, 1778 8vo pag. 171. Theogoniae, v. 968—970.

Az az:

„Épen így midőn *Iasionnal* a' széphaju *Ceres*,
Kényének engedvén, összekeveredett szerelemből
 és halásból
 A háromszor szántatott új földön.” *)

Hogy ez az *Ἰασιων* név mellék név formája, azt nem kell mondanunk. Tudjuk, hogy sokan tulajdon névnek veszik: De ezek nem eléggé ügyelnek a'ra: Hogy *Apollodorusnál* ez az *Ἰασιων* *Eetion* név alatt jó elő. **) Azonban akar névnek, akar mellék névnek vegyük, a'nyi bizonyos belőle, hogy *Kretában* az *Iász* név keletben volt; hol épen *Toξότης* nép lakott.

18. §.

Hát ha az is bizonyos, hogy, valamint a' *Magyar Országi Jászok* az *Óklevelek*, *Törvények* és *Történet Írók* szerint, mint *Első Értekezésünkben* érintettük, *Philistaeusok* voltak, úgy a' *Kretai Toxotesek* is valóban *Philistaeusok* valának? Nem mi állítjuk ezt, hanem a' *Szent Írás* vallástétele után régen állították előttünk a' legtudósabb *Theologusok*. A' nagy munkásságu *Calmet* *Ágoston* védte bő készüléttel először egy különös *Értekezésben* e' véleményt, 's igen sokan hódoltak állításának; ***) Esmérjük, sőt birjuk *Könyvtárunkban*, a'

*) *Homeri, Opera. Basileae, 1779. 8vo Tomo II. pag. 94. Odyss. Libro V. v. 125.*

***) *Apollodori Bibliotheca. Romae, 1555. 8vo pag. 123. Libro III. — Cf. Funke's, Neues Real-Schullexicon. Wien, 1805. 8vo II. Theil, S. 987.*

***) *Augustini Calmet, Prolegomena et Dissertationes in omnes et singulos Sacrae Scripturae Libros. Venetiis, 1734. fol. Tomo I. pag. 138—146. In Dissertatione De Origine et Numibus Philistaeorum. — Cf. Aug. Calmet, Dictionarium Historicum, Criticum;*

mit e' tárgyról írtak hajdan Carpzovius János Benedek, és Opitius Henrik *); esmérjük, sőt birjuk Könyvtárunkban, a' mit e' tárgyról vallott a' szép eszü Ikenius Konrád **); esmérjük, sőt birjuk Könyvtárunkban, a' mit a' sok tudós esméretekkel biró Michaelis János Dávid, ki előbb maga is Calmettal tartott, utóbb Calmet állítása ellen nehézségül fölhozott ***); esmérjük végre, sőt birjuk Könyvtárunkban azokat is, a' miket már Calmet előtt akar Bochart, akar az Angoly Országi „*Critici Sacri*” név alatt ki jött Gyűjteményben, vagy más egyéb könyvekben a' Tudós Férfiak a' Kretai Curetesekről és más részről a' Kretai Philistaeusokról mondtak ****): De, minekutána szokásunk mindeneiket, a' hol tsak lehet, maguktól egyenesen a' Történeti Kutfókból meríteni, nem pedig másoknak tudós véleményeikkel elő állani, itten is azt, hogy a' Kretai Curetesek, az az: Kretai Jászok egy Nemzetből valók

Chronologicum, Geographicum et Literale Sacrae Scripturae. Venetiis, 1795. fol. Tomo I. pag. 231. Sub voce: Creta. Tomo II. pag. 175. Sub voce: Philistiim.

- *) *Johannis Benedicti Carpzovii, Disputatio De Crethi et Plethi.*— *Henrici Opitii, Exercitatio De Crethi et Plethi Daudis et Salomonis Satellitio.* Vide: *Blasii Ugolini, Thesaurus Antiquitatum Sacrarum.* Venetiis, 1763. fol. Vol. XXVII. col. CCCGXXIII—CCCCLXX.
- ***) *Conradi Ikenii, Dissertationes Philologico-Theologicae.* Lugduni Batauorum, 1749. 40 pag. 111—132. Dissertatio IX. De Crethi et Plethi.
- ****) *Joan. Daudis Michaelis, Spicilegium Geographiae Hebraeorum Exterae post Bochartum.* Goettingae, 1769. 4to Parte I. pag. 278—292.
- *****) *Samuelis Bocharti, Geographia Sacra, seu Phaleg et Canaan.* Lugduni Batauorum, 1707. fol. col. 422—426. Libro I. cap. 15. — *Critici Sacri.* Francofurti, 1691. fol. Tomo III. col. 1370—1378.

voltak a' Philistaeusokkal, a' Történeti Kutatókból, 's különösen a' Szent Írásból, fogjuk előadni. Kérdést sem szenved, úgy véljük, hogy Calmet valót állított a' fő tárgyra nézve, tsak hogy ő is, mások is a' kérdés mellékes részeiről még nem vettek mindent észre, a' mit róluk tudni lehetett.

19. §.

Sophoniás Krisztus születése előtt 641dik évfelé írta:

הוֹי יְשֵׁבֵי הַבַּיְתִּים גּוֹי כְּרַתִּים
 דָּבָר — יְהוָה עֲלֵיכֶם כַּנְּעַן אֶרֶץ
 פְּלִשְׁתִּים וְהֶאֱבֹדְתֶיךָ מֵאֵין יוֹשֵׁב

Az az:

„Jaj a' Tenger Környékén lakóknak, a' Kere-
 reth Nemzetnek. Az Úr szova fölöt-
 tetek Chenahan, Palaestinusoknak Földük,
 és elvesztetlek tégedet az Idegentől.” *) E' he-
 let a' LXX Tolmátsok így magyarázták Krisztus
 születése előtt mintegy 314-dik évben Ptolemaeus
 Philadelphus alatt: „Οὐαὶ οἱ κατοικοῦντες τὸ σχοί-
 νισμα τῆς θαλάσσης, πάροιχοι Κρητῶν. λόγος κυρίου
 πρὸς ὑμᾶς Χαναάν, γῆ ἀλλοφύλων, καὶ ἀπολω-
 ῦμα ὑμᾶς ἐκ κατοικίας.” Az az: „Jaj a' Tenger Kör-
 nyékén lakóknak, a' Kretai Nemzetnek. Az
 Úr szova fölöttetek Chanaan, Philistaeusok-
 nak Földük, és elvesztetlek Tégedet az Ide-

*) Biblia Vniuersa. Lipsiae, 1657. fol. pag. 189. Sopho-
 niae cap. 2. v. 5.

gentól." *) Ezechiél hasonlóképen írta Krisztus születése előtt 624dik évben :

לְכֵן כֹּה אָמַר אֲרָנִי יְהוָה
הֲנִי נֹטֵה יָדַי עַל-פְּלִשְׁתִּים
וְהִכִּיתִי אֶת-פְּרִתִים וְהִאֲבִדְתִּי
אֶת-שְׂאֵרֵית חֹף הַיָּם:

Az az :

„Azért így mondá az Úr Isten, Ime én ki-nyujtom kezemet a' Philistaeusokra, és kiirtatom a' K e r e t h e k e t, és elszelesztetem a' Tengeri Környék Maradványait.” **) E' helet ismét a' LXX. Tolmátsok így fordították : „Διὰ τῆτο τάδε λέγει Ἄδωναῦ Κυριος. ἰδὲ ἐγὼ ἐκτενω τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τὰς ἀλλοφύλους, καὶ ἐξολεθρεύσω Κρητας, καὶ ἀπολω τὰς καταλοιπὰς τὰς κατοικοῦντας τὴν παραθαλασσίαν.” Az az : „Azért így mondá az Úr Isten, Ime én kinyujtom kezemet a' Philistaeusokra, és kiirtatom a' K r e t a i a k a t, és elszelesztetem a' Tengeri Környék Maradványait.” ***) Hogy e' két helyen a' Szent Írásban Palaestinában lakó K e r e t h, vagy, mint mások hívebben olvassák, K r e t h N e m z e t r ő l vagyon szó, az tagadhatat-

*) Vetus Testamentum ex Versione LXX. Interpretum. Tiguri Heluetiorum, 1732. 4to Tomo III. pag. 56. Sophoniae 2. v. 5.

**) Biblia Vniuersa. Lipsiae, 1657 fol. pag. 124. Ezechielis Cap. 25. v. 16.

***) Vetus Testamentum ex Versione LXX. Interpretum. Tiguri Heluetiorum, 1732. 4to Tomo III. pag. 352. Ezechielis Cap. 25. v. 16. — Többször előző még a' K e r e t h i m név a' Sidó Szent Írásban, de a' többi helyeken a' Görögben nem állanak K r e t a i a k, hanem K e r e t e s e k, a' mi mind egy.

lan : Úgy de az is nem kevésbé való, hogy az Alexandriai LXX. Tolmátsok közül azon Férfiak, kik Sophoniás és Ezechiél Könyveit Görög Nyelvre lefordították, már Krisztus születése előtt három száz évvel a' **K e r e t h**, vagy **K r e t h** Palaestiniai Nemzetet egynek tartották a' **K r e t a** iakkal, és így a' **Philistaeus** Nemzetnek részévé tették. Egyet tartott a' Görög Fordítókkal a' Szent Írásnak régi **Syrus** és **Arabs** Fordítója. Ezeknél is a' **K e r e t h e k**, vagy **K r e t h e k** világosan **K r e t a** iak, de a' **Chaldaeus** Magyarázónál **K r e t h** helett mindenkor **N y i l a z ó k** találtatnak. Ha ezen okokhoz számláljuk még azt is, hogy **K e r i t h a** Giggejus Arabs Szótárában **P a l a e s t i n a i** **T a r t o m á n y** *); hogy **K r e t a** Szigeteiben **Phoenicesek** is laktak, ezek pedig egy eredetű Nemzet voltak a' **K a n a n a e u s o k** kal, és így a' **Philistaeusokkal** is **); hogy **G á z á b a n**, helesebben **J á s z** vagy **G y á s z** **V á s á r b a n**, a' **Philistaeus** Nemzet Fő Városában, **Stephanus Byzantinus** tanutétele szerint a' **K r e t a i** **J u p i t e r** különösen tiszteltetett ***): Nem kételkedhetni többé a' ról, hogy a' **K r e t a i** **T o x o t e s e k** szinteúgy, mint a' Magyar Országi **J á s z o k**, egy Nemzetből valók voltak a' **Philistaeusokkal**.

20. §.

Nekünk azonban nintsen ezen okokra is szükségünk. Megfogjuk egykor egész kiterjedés-

*) Samuelis Bocharti, Geographia Sacra, seu Phaleg et Canaan. Lugduni Bataurum, 1707. fol. col. 422. Libro I. cap. 15.

***) Herodoti, Musae. Argentorati, 1816. svo Tomo II. pag. 337—338. Libro IV. cap. 147.

****) Stephani Byzantini, De Urbibus. Lugduni Bataurum, 1694. fol. pag. 256. Sub voce: Gaza.

ben mutatni, hogy az **A moreus** Bibliai Nevezet a' **Philistaea** ában lakott **Jász Nemzet** Neve volt, és ha ezt meg nem mutatnók is, esmérjük **Gázáról**, **Philistaea Fő Városáról**, úgy nem különben az **A moreus Tengeréről** **Stephanus Byzantinus**nak ime két, most már értelmes és fölötte fontos helét: „*Εκλήθη δὲ καὶ Ἰώνη.*” Az az: „*Ηὶνωτὸν (Gáz) Ιόνε νέπεισι.*” *) Más helyen: „*Λέγουσι δὲ τινες καὶ τὸ ἀπὸ Γάζης μέχρι τῆς Αἰγύπτου πέλαγος, Ἰόνιον λεγέσθαι. Ἰώνη γὰρ καὶ ἡ Γάζα.*” Az az: „*Βεβήκειν νέπεισι, ὅτι ἀπὸ τῆς Γάζης μέχρι τῆς Αἰγύπτου πέλαγος, Ἰόνιον λεγέσθαι. Ἰόνη γὰρ καὶ ἡ Γάζα.*” **) E' helekből világos, hogy a' **Philistaeai** **Gáza Városban** valószággal **Íónesek**, az az: **Jászok** laktak szinteúgy, mint **Kreta** szigetében, a' mit különösen **Strábo** is emleget azon kis orthographiai különbséggel, hogy nála a' **JÁSZ NEMZET** neve megpuhitva **GÁSZ** vagy is **GYÁSZ** néven jó elő ime soraiban: „*Ἐν τῇ Συρίᾳ ὅλην εἰς τὰς Κοιλοσύρας, καὶ Φοίνικας διελόντες, τούτοις ἀναμνηστέον τεττάρη ἐθνη, Ἰσθαίσις, Ἰδουμαίσις, Γαζαίσις, Ἀζωτίσις.*” Az az: „*Νέπεισι ἐστὶν ἡ Συρίαν, Ἰουδαίαν, Ἰδουμαίαν, Γαζαν, καὶ Ἀζωτίαν.*” ***) Itt állanak **Palaestinában** a' **GYÁSZOK**, vagy is az **Íónes** Névnél fogva helesebben **ÍÁSZOK**, nem mint

*) Stephani Byzantini, De Urbibus. Lugduni Batauorum, 1694. fol. pag. 256.

**) Stephani Byzantini, De Urbibus. Lugduni Batauorum, 1694. fol. pag. 419.

***) Strabonis, Geographia. Amstelaedami, 1707. fol. Tomo II. pag. 1086. marg. 749. Libro XVI.

egy **G á z a V á r o s** lakosi, hanem mint **Phili-
staeai NEMZET**. Hogy ők **Curetes** nevet is
viseltek, a'nak más oka és jelentése vagyon. A'
Scytha Nemzetnek egy része, 's ezek kö-
zött a' **Jászok** is, hajukat köröskörül leborot-
válták és homlokuk fölött **Üstököt**, más né-
ven **Szászt** (Görögül Euripidesnél *Κέρατα* =
Cincinnati) hagytak, 's innend **Kurete-
seknek**, az az: **Üstökösöknek** és **Szá-
szoknak**, Deákul **Comatusoknak**, **Cin-
cinnátusoknak** hivattak. Ezért írja Orpheus
Argonáutikáiban a' **Maeotis** melléki **Scythá** k-
ról:

„*Ἡδὲ Γελωνὸν ἔθνος, βαθυχαίτων ἰάπλετα γῆλα.*”

Az az:

„*És a' Gelón Nemzetet, és a' számos Üstökös
Népeket.*” *)

Ezért olvastatik Euripidesnél a' **Troadese**ekben:

„*Φρίκη τρέμισαν, κρατ' απεσχυθισμένην.*”

Az az:

„*A hidegtől reszkedve és borotválva Scythá
módra.*” **)

A' **Magyar Történetekből** e' tárgyat sok példák-
ból fölvilágosíthatnók; de ez most nem ide tar-
tozó.

21. §.

Hogy a' **Curetes** nevezet egyenesen **Üs-
tökösök**et jelent, azt nem mi mondjuk, ha-

*) Orphei, Argonautica. Lipsiae, 1764. 8vo Argon. v.
1059.

***) Euripidis, Tragoediae. Lipsiae, 1778. 4to Tomo I.
pag. 689. Troades, v. 1026. — Cf. Tomo II, pag.
359. Electra, v. 242. — pag. 356. Electra, v. 148.

nem már Strábo régiebb Írók után állította előt-
tünk, midőn egyebeken kívül így ír: „*Ἀρχέμαχος*
δ' ὁ Εὐβοεύς φησὶ τὴν Κερῆτας ἐν Χαλκίδι συνοικῆσαι.
συνεχῶς δὲ περὶ τῆς Δηλάντου πεδίας πολεμοῦντας,
ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι τῆς κόμης ἐδράττοντο τῆς ἔμπροσ-
θεν, καὶ αὐτοὺς κατέσπων, ὀπίσθεν κομῶντας γενέσ-
θαι, τὰ δ' ἔμπροσθεν κείρεσθαι. διὸ καὶ Κερῆτας
ἀπὸ τῆς κουρᾶς κληθῆναι.” Az az: „*Euboeai Ar-*
chemachus a' Curetesekről beszéli, hogy
előbb Chalcisban laktak, 's midőn a' Lelanti
Mezőért gyakran hartzolnának, 's elő üstök-
küknél őket az ellenség megfogná és lesuj-
taná, a' fő tulsó részén kezdetek üstököt
hagyni, 's előről megborotválkoztak: és in-
nend a' Kura szótól, melly Borotválást
jelent, Cureteseknek hivattak.” *) Ugyan
ezen állításnak emlékezetét tartotta fön más ré-
giebb Írók után Athenaeus. Ő írja Aeschylus
versei szerént:

„*Χλιδῶν τε πλόκαμος, ὥστε παρθένου ἄβρας.*
ὄθεν καλεῖν Κουρῆτα λοιπὸν ἦνεσαν.”

Az az:

„*Πυηλτσίγου Ὑστök, μὴντ α' σινnyás szüzé:*
Ἀζέρτ εζεντὺλ Κυρετεςνεκ νεvezνι γονδολτὰκ,”

És valamivel alább Agathon versei szerént:

„*Κόμας ἐχειράμεσθα (φησὶ) μάρτυρας τρυφῆς,*
ἢ που ποθεινὸν χρῆμα παιζούση φρενί.
ἐπώνυμον γοῦν εὐθύς ἔσχομέν κλέος,
Κουρῆτες εἶναι, κουρίμου χάριν τριχός.”

Az az:

„*Ὑστökünk et elmetszettük, jelét α' πυησάγνακ,*
Ὑγυ μὴντ κινάνατος δολγοτ νιδάμ κεδυελ.”

*) Strabonis, Geographia. Amstelaedami, 1707. fol.
Tom. II. pag. 713—714. ma g. 26. Li. ro X.

*Azért tüstént híres nevet nyertünk,
Hogy Curetesek vagyunk, az elborotvált hajért.”*)*

Az állítás tehát, mellyet elő terjesztettünk a' **Curetes** név jelentéséről, igen régi és nem mi-
enk. Ezért vala **Kreta** Szigetnek **ΣΑΞΙΩΝ**, az
az: **KRETA** városa **); ezért jönnek elő Ptole-
maeusnál Ásiában is **SASONESEK** ***); ezért
találtatik a' Peutingeria Táblán **SASSONE**
SARMATAE ****); ezért énekli Caius Sollius
Sidonius Apollináris a' régi Szászokról:

*„Istic Saxona caerulum videmus
Assuetum ante salo, solum timere:
Cuius verticis extimas per oras
Non contenta suos tenere morsus.
Altat lamina marginem comarum
Et sic crinibus ad cutem recisis
Decrescit Caput, additurque vultus.” *****)*

Ezért hirdetik a' régiebb Német Írók, hogy a'
Szászok a' hajdani Matzedóniai Seregnek ma-
radványai valának *****); ezért támada, mi-
nekutána a' régi Szászokból egy szakasz
Pruszsiai fölött letelepedett, Pruszsia fö-
lött is **CURETIA**, a' mai **KURLAND** *****);

*) Athenaei, Deipnosophistarum Libri XV. Argentorati,
1804. 8vo Tomo IV. pag. 462—463. Libro XII. cap. 37.

***) Thesauri Britannici Pars Altera Vindobonae, 1764.
4to pag. 181—182. — Cf. Tab XXI. Nro 2.

****) Ptolemaei, Geographia. Francofurti, 1605. fol. pag.
162. Libro VI. cap. 14.

*****) Peutingeria Tabula Itineraria. Vindobonae, 1753.
fol. Tabula X.

*****) Jacobi Sirmondi, Opera. Venetiis, 1728. fol. Tomo I,
col. 623. Sidonii Epist. Libro VIII. epist. 9.

*****) Hieronymi Pez, Scriptores Rerum Austriacarum.
Lipsiae, 1721. fol. Tomo I. pag. 116. Ex vetusto MS.
De Gestis Saxonum in Vita B. Altmanni.

*****) Vincentius Kadlubko et Martinus Gallus. Gedani,
1742. fol. pag. 91. — Cf. Saxonis Grammatici, Historia
Danicae. Soroe, 1644. fol. pag. 12. 46. etc.

ezért tanítja Albertus Stadensis, hogy a' régi Szászok egy Nemzet valának a' régi 's már kiveszett Pruszsus, Rugus és Holsaca Nemzettel *); ezért találkoznak végre 'ollyan hiteles Történet Írók is, kik a' régi Szászokat egyenesen HUNUSOKNAK, az az: KÚNOKNAK nevezik. **) Mese az, hogy a' régi Szászok (mert a' későbbiekről nintsen itt szó) Német Nemzet valának; Mese, hogy a' Német SACHSS, az az: KÉSETSKE szótól nyerték nevüket. De mind ezeket méltó léssen egykor bővebben kifejteni.

22. §.

Az sokkal fontosabb most e' helen kérdésünk tárgyára nézve, hogy Palaestinában is laktak ÜSTÖKÖS NÉPEK. Jeremiás Prófétánál olvashatni: „*Ime eljönnek a' napok, úgy mond az Úr: és meglátogatom mindnyájukat, a' kiknek környülmetélt előbörük vagyon. Egyptust és Judát, és Édomot, és az Ammon fiait, és Moábot, és mind azokat, a' kiknek felnyirt Üstökük (a' Sidó Kutfőben: Ketzutze Peah) vagyon.*” Más helen találtatik ugyan Jeremiás Prófétánál: „*És Dedánra, és Temánra, és Buzra, és mind azokra, a' kiknek felnyirt Üstökük vagyon.*” A' harmadik helen ismét előjő Jeremiás Prófétánál: „*És elszélesztem őket minden szélre, a' kiknek*

-
- *) Jo. Schilteri, *Scriptores Rerum Germanicarum*. Argentorati, 1702. fol. Alberti Stadensis pag. 209.
 **) Georg. Heinr. Pertz, *Monumenta Germaniae Historica*. Hanouerae, 1826. Scriptor. Tomo I. pag. 185. In Einhardi Annalibus et Poeta Saxone Nota k.) — Cf. Jacobi Malbrancq, de Moribus. Tornaci, 1639. 4to pag. 250. — *Annales Rerum Belgicarum*. Francofurti, 1580. fol. Tomo I. pag. 12.

felnyirt Űstökük vagyon. *) Ezért adatek Rendszabásul a' Sidó Papoknak Ezekiel Prófétánál: „*A' fejüket pedig meg ne borotválják, sem Űstököt ne neveljenek, hanem nyirván nyirjék meg a' fejüket.*” **) E' helekből az Arabs Íróktól föntartatott **Keritha Palaestina** Tartománynak valósága nagy erőt nyer, és jelentése kivilágosodik. Más részről meggyőződhetni a'ról is, hogy, valamint Sophoniásnál a' **KERETHIM** vagy **KRETHIM** név bizonyosan és világosan **Nemzeti Név** (a' Sidó Kutfőben: **G o j = N e m z e t = V o l k**), úgy a' Szent Írásban egyébütt is **Nemzeti Név**, melly még az Űdvözítő Menybemenetele után is az Arábiával határos **Philistae**ára nézve talán keletben volt, midőn az Apostoloknak Tselekedeteikben mondatik: „*Κρητες και Ἀραβες, ακούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ.*” **Az az:** „*A' Kretaiak és Arabiaiak: Hallottuk őket szólani a' mi nyelveinken az Istennek nagy dolgait.*” ***) A' Sidók nagyon hajlottak a' Philistaeai Szokásokra, azért már Móses rendelé a' Sidó Népnek: „*Se kerékdeden ne*

*) Szent Biblia. Fordította Káldi György. Budán, 1782. fol. pag. 675. Jerem. Cap. IX. v. 25.—26. — pag. 688. Jerem. cap. XXV. v. 23. — pag. 712. Jerem. cap. XLIX. v. 32.

) Szent Biblia. Fordította Káldi György. Budán, 1782. fol. pag. 770. Ezech. Cap. XLIV, v. 20. — Cf. Neues hebräisch deutsches Handwörterbuch. Von Wilhelm Gesenius. Leipzig, 1815. 8vo pag. 510. Sub voce: **P e a h. — pag. 567. Sub voce: **K a t z a t z**. Tsak hogy itt hibáson tétetik **Szakálhegye** az Űstök helett. A' LXX. Tolmátsok és a' Vulgata hiven adják.

***) Nouum Testamentum. Amstelaedami, 1711. 8vo pag. 258. Act. Apost. Cap. 2. v. 11. — Szent Pál Leveleiben Titushoz a' Kretaiak I. 12. a' Szigeti Kretaiakat illetik.

borotváljátok hajátokat." *) Hogy a' Kretai CURETÉSEK is, mint a' Philistaeusok, józan értelemben véve, Diodorus Siculus szerint Gigasok voltak, azt elég érteni ime sorokból: „Τούτους δ' οἱ μὲν μυθολογοῦσι γεγονέναι γηγευεῖς.” Az az: „A' kikről mesélik (?) hogy GIGAS eredetűek.” **) E'nyit kellett a' Kretai Toxotésekről és a' Curetésekről, mint Nemzetről, mondani, hogy láthassák Olvasóink, miben állított Calmet valót, és miben hagyott maga után több más tudós férfiakkal együtt hézagokat.

23. §.

Találtatnak még a' Kútfókben Toxoták, vagy Római Nyelven Sagittariusok, több heleken, mint egyenesen Nemzet, részént Európában, részént Ásiában. Illyenek Európában, és különösen Pannoniában, a' régi Jazyx Nép tő szomszédságában, azok, kikről a' Notitia vtriusque Imperii téssen említést ime soraiban: „*Equites Sagittarii Cuccis.*” És más helen: „*Equites Sagittarii Acimin-ci.*” ***) Illyenek Olasz Országban a' Tarentinus Toxoták, más néven Partheniusok, az az: Parthusok, és nem Spuriusok, mint Juvenálisnak Mendax Graeciája hirdette. Róluk, mint Jászokról, alább alkal-

*) Mosès, Levitici Cap. XIX. v. 27.

**) Diodori Siculi, Bibliotheca Historica. Argentorati, 1798. Svo Vol. III. pag. 394. Libro V. cap. 65. A' Gigas név közel sem Mese, de a' nevet előbb kell érteni. Mit jelent? nem ide való kifejtteni.

***) Notitia vtraque cum Orientis tum Occidentis. Basileae, 1552. fol. pag. N. 5. E' régiségben igen sokszor találni Sagittariusokra más heleken is. De nem mindenkor bizonyos, ha Nemzet voltak-e?

masabb helyen leszen szó. *) Illyenek Ásiában a' Parthusok, kiknek Crassussal viselt háborujukat leírván Sextus Rufus, így beszél: „*Inde undique circumvallantibus Sagittariorum agminibus cum Sillace et Surena Praefectis Regiis, est cinctus exercitus, et vi telorum obrutus.*” **) Illyenek Zenobia Királyné Sagittáriusai Issus és Antiochia városoknak szomszédságukban, kikről mind az bizonyos, hogy Jászok voltak, mind az tudatik, hogy a' Philistaenus Nemzetnek részei valának. Ezekről mondatja Trebellius Pollio: „*Et omnes Sagittarios, quod pudet dicere, Zenobia possidet.*” ***) Sextus Rufus is ezeket érti, midőn így beszél: „*Zenobiam multis Clibanariorum et Sagittariorum milibus fretam, apud Immas, haud procul ab Antiochia vicit.*” ****) Mivel e' Toxoták és Sagittáriusok nagyobb részént fő tárgyunkhoz most nem tartoznak, róluk itt egyes különös fölvilágosításokat adni fölösleges munka volna. Inkább azt adjuk Olvasóinknak tudtukra, hogy mi igen jól tudjuk, hogy a' régiségben nem csak a' Jászok, hanem más Nemzetek is éltek Nyilakkal, és így Nyilazók, mint egyenesen Katonaság különös Osztálya is, találkoztak mindenütt és mindenféle Nemzeteknél. Azonban mi csak olyan Nyilazókról értekezünk, a' kiknek a' Jász=Nyilazó Név Nem-

*) Arriani, Ars Tactica. Amstelodami, 1683. 8vo pag. 15—16.

*) Historiae Romanae Scriptores Minores. Biponti, 1789. 8vo pag. 223. cap. 17.

**) Historiae Augustae Scriptores Sex. Biponti, 1787. 8vo Vol. II. pag. 143. In Diuo Claudio. Cap. 7.

****) Historiae Romanae Scriptores Minores, Biponti, 1789. 8vo pag. 227. cap. 24.

zeti Nevük volt, és így a' kikre nézve a' **Toxotes** és **Toxophoros** Név is Görög Fordításban Nemzeti Név. Továbbá ki kell itt azt is mondanunk, hogy mi az ilyen **Toxota** és **Toxophoros** Nemzet mellé utóbb más Értekezéseinkben még **HAT MÁS NEVÜ MAGYAR NEMZETET**, az az: **Magyart, Kúnt, Palótzót, Lófejűt, Úzokat és Válokat** tudunk csak nem mindegyik lakó helyen állítani a' hiteles Kutfók szerint. Végre azt is kell ugyan itt értenünk, hogy mi különös Értekezésben egykor hitelesen elő adni fogjuk, hogy a' **Scythia** Név nem határozatlan jelentésű Név, hanem a' Magyar Nyelvnek Dialectusát beszélő, és közöttünk most is főnálló **VAS NÉPNEK** (de már nem különös Nemzetnek, mint hajdan a' XII—XIII-dik században még volt) **Görög Neve** Fordításban. Hogy más okainkat mélyen elhallgassuk, elég legyen **Stephanus Byzantinus**nak ime rövid sorait megemlíteni: „*Καὶ Σκύθης ὁ σιδηρός.*” Az az: „*És Scythia (a'nyi, mint) Vas.*” *) Később a' **Toxotes** és **Toxophoros** Nemzet Története más Értekezéseinkből, mellyeket ide nem keverhetünk, új fényt fog nyerni, és új világosságot. Elég tehát itt e'nyi róluk, s azért menjünk most már által az **Ión Nemzetre**.

24. §.

A' Görög Nyelvben egy dolognak gyakorta több Neve vagyon. **Juliánus Apostata** a **Római Tsászár** p. o. nem csak **Apostata**, hanem **Παραβάτης** (**Parabates**) nevet is visel, pedig mind a' két név épen egyet jelent. Így tehát a' **Nyil**

*) **Stephani Byzantini, De Urbibus. Lugduni Batavorum,**
1694. fol. pag. 675.

is nem csak Ij, az az: *Τόξον*, hanem *Ἴο*, ma *Ἴος*, az az: Nyil nevet is viselt, mellyet a' Nyilazásban nem gyakorlott Görögök hihetőképén a' Nyilazás Mestereitől, a' Scytháktól, költsönöztek. Homerus Iliásában olvastatik:

„*Ἐξετ' ἔπειτ' ἀπάνευθε νεῶν, μετὰ δ' Ἴον ἔηκε.*”

Az az:

„*Ἦλτ' αὐτὰν τοῦ ἄλλ' αὐτὰν πεδὶν Νυιλὰτ' ἔρυσσε.*”

Más helyen ismét Homerus Iliásában előjő:

„*Οὐκ ἄν τοι χραίσμησι βιὸς καὶ ταρφέες ἴοι.*”

Az az;

„*Νὴν ἔχοντα σὺν ἰσχυρῶν Νυιλὰτ'.*”

A' harmadik helyen megint Homerus Iliásában elő fordul:

„*Ἰστατ' Ἀπόλλων Φοῖβος, ἔχων ἰὰ πτερόεντα.*”

Az az:

„*Ἄλλοτ' Ἀπόλλων Φοῖβος, τὰρ τὸν ἰσχυρῶν Νυιλὰτ' ἔρυσσε.*” *)

Hesiodusnál a' Theogoniában Diánáról mondatik:

„*Ἀπὸ δ' Ἀπόλλωνα, καὶ Ἀρτεμιν ἰοχέαιραν.*”

Az az:

„*Λατονα πεδὶν Ἀπολλόν, ἔσ' αὐτὴν Νυιλὰτ' ἔρυσσε.*”

Ugyan Hesiodusnál más helyen találtatik:

„*Ἰψὸν ἀπὸ νευρῆς.*”

*) Homeri, Opera. Basileae, 1779. 8vo Tomo I. pag. 2. Iliadis. Libro I. v. 48. — pag. 264. Iliadis Libro XI. v. 387. — pag. 490. Iliadis Libro. XX. v. 68.

Az az:

„*Nyillal az Idegből.*”

A' harmadik helyen ugyan Hesiodus írja:

„*Χερσὶ βαλὼν ἰοῖσιν ὄλων κατὰ φύλα γιγαντων.*”

Az az:

„*Kezekkel dobván Nyilakkal minden Gigas Nemzetségekre.*” *)

Illyen jelentéssel bír a' szó Lykophronnak ime versében is.

„*Κύφελλα δ' ἰῶν τηλόθεν ροιζουμένων.*”

Az az:

„*A' messze suhogva menő Nyilaknak pedig Fölköik.*” **)

Theocritusnál olvashatni:

„*Κοίλην τε φαρέτραν,*

„*Ἰῶν ἐμπλείην.*”

Az az:

„*És az üreg Tegzet,*

„*Nyilakkal teljesen.*” ***)

Apollonius Rhodius Argonáutikáiban számtalan heleben kívül találni:

„*ὡς ὄγε την ἥειρεν. ὁμῶ δ' ἀνὰ τόξα καὶ ἰῆς.*”

Az az:

„*Mint az ezt megölte. Egyszer'smind pedig Tegzetet és Nyilakát.*” ****)

*) Hesiodi, Opera. Lipsiae, 1778. 8vo pag. 157. Theog. v. 917. — pag. 230. In Scuto Herculis v. 409. — pag. 482. In Certamine Hesiodi et Homeri.

**) Lycophronis Chalcidensis, Alexandra. Oxoniae, 1702, fol. pag. 142. v. 1426.

***) Theocriti, Reliquiae. Lipsiae, 1780. 8vo pag. 419.— 420. Idyll. XXV. v. 206—207.

****) Apollonii Rhodii, Argonauticorum Libri IV. Lipsiae, 1797. 8vo Vol. I. pag. 89. Libro I. v. 1205.

E' versekből az *Iòς*, az az: Nyíl szó kelete a' legrégebb Görög Írokban kitetszik.

25. §.

Nem bajlódunk a'val, ha a' Görög *Iòς*, az az: Nyíl szó valóban a' Görög *Ἰημι* = *Mitto* igétől ered-e, és így *Iòς* szoros értelemben a'nyit jelent-e, mint a' Római Nyelvnek *Missile*, az az: *Telum* szova? Az, hogy az *Iòς* szóban *Spiritus Asper* nintsen, mint vagyon a' *Ἰημι* igében, szembetünő. Minden esetre nem szenved az kétséget, hogy a' már *Homerus*ban is föltaláltató *Ἰόεντα* = *Ferrum ad vsum Telorum*, *Ἰόμωροι* = *Tela acuta habentes*, *Ἰοχέαιρα* = *Telis gaudens*, öszsze tétetett Görög Szovakban *Ió* a' Nevező esetben áll. *) Ezen *Ió*, vagy akar *Iòς*, Görög szóból, úgy gondoljuk, és az *Ου* Görög szovatskából, melly szerteszt Nemzeti Neveket is készít, eredett öszszetételben az *Ió-ον*, az az: a' két *o* betűt *ω*-megára, vagy is hosszú ó-ra változtatva, az *Iων* Nemzeti Nevezet. Hivatnak másképen az *Iónesek* gyakorta *Iaones* néven is. Így áll *Homerus*nál az *Iliás*ban:

„*Ἐνθα δὲ Βοιωτοὶ, καὶ Ἰάονες ἐλκεχίτωνες.*”

Az az:

„*Ott pedig a' Boeotusok, és uszóruhájú Iáonok.*” **) *Aeschylus*nál is találni a' *Persa* tzimü Játékban *Ión* helett:

„*Διὰ δ' Ἰαόνων χέρας.*”

*) *Apollonii Sophistae, Lexicon Graecum Iliadis et Odysseae. Lutetiae Parisiorum, 1773. 4to Tomo I. pag. 438—439.*

**) *Homeri Opera. Basileae, 1779. 8vo Tomo I. pag. 326. Iliad. Libro XIII. v. 685.*

Az az:

„Az *I d o n o k* kezeln pedig.” *)

Apollonius Rhodius Argonáutikáiban is előjő a közönségesebb *I ó n* név helett:

Μετόπισθεν Ἰάονες ἰδρύσαντο
ἱερὸν, ἧ θέμις ἦεν, Ἰησονίης ἐν Ἀθήνης.”

Az az:

„Azután az *I á o n o k* fölládozták,
Kinek igazságos volt, *I á s o n i* Minerva Templomában.”

Más helen ugyan Apollonius Rhodiusnál:

„Κύζικον ἐνναίοντες Ἰάονες.”

Az az:

„Kyzikomban lakó *I á o n o k*.” **)

De ez a helesírásbeli különbözés nem okoz valami nehézséget, minthogy a Görög Nyelv-könyvekben tanittatik: „*At a sequente ω aut o contrahitur in ω.*” Az az: „Ha az *a* után *ω* vagy *o* betű következik, a két betűt egy *ω* hangnak kell kimondani.” ***) Az *Ἰάον* nevet tehát *Ἰων* névnek kell kimondani, a mi egyenesen a'ra mutat, hogy az *Ἰων* Nemzet nevet hosszu ó hangon kell kiejteni, a' mit még is némelly Görög Írók, vagy azoknak Kiadóik tenni elmulattak. Még másképen hivatik az *Ἰων* Nemzet *J o v a n* és *J a v a n* Nemzetnek is, főké-

*) Aeschyli, Dramata. Lipsiae, 1805. 8vo pag. 190. In Persis, v. 538.

**) Apollonii Rhodii, Argonauticorum Libri IV. Lipsiae, 1797. 8vo. Vol. I. pag. 72. Libro I. v. 959. — pag. 80. Libro I. v. 1076.

***) Brevis Grammatica Graeca. Mediolani, 1819. 8vo pag. 6. sub *)

pen az Ásiai Görög és más Semita nyelvű Írók-
tól. Olvastatik ugyan is Flavius Jósefnél: „*Ἀπὸ
δὲ Ἰωνάνων Ἰωνία καὶ πάντες Ἕλληνας γεγονάσι.*” Az
az: „*Ἰουάνου στὸλ pedig Ἰόνια ἐς minden
Ἑλλήνων ἐρέδτεκ.*” *) Szent Hieronymus is föl-
jegyzette: „*Javan, Iones, qui et Graeci
(Hellenes helett).*” Az az: „*Ἀ Ἰαυάνοκ Ἰό-
νιαίακ, κικ ἐγυςzer'smind Görögök (Helle-
nek).*” **) De ez a' különbség sem érdemel figyel-
met, mivel csak onnand ered, hogy a' Sidó
Írás szerén pontok nélkül a' ἰ szovat ol-
vashatni mind ἰ az az: Javan, mind ἰ az az:
Jón Névnek. ***)

26. §.

Hogy az Ión Nemzet neve valóban Nyi-
lazót, az az: Jászt jelent, az onnand bizo-
nyosodik meg, hogy több hiteles Kutfók nyil-
ván kimondják, hogy az Ión név és Iász név
egyet jelentenek. Strábo írja: „*Σημεῖον δὲ. ἢ γὰρ
Ἀττικὴ τὸ παλαιὸν Ἰωνία καὶ Ἰασ ἐκαλεῖτο.*” Az az:
„*Jele pedig (e'nek): Mert Attika régenten Ἰό-
νια ἐς Ἰάσ nevet viselt.*” ****) Stephanus Byzan-
tinus beszéli: „*Ἰάσ, Ἰλλυρίας μέρος. οἱ οἰκῶντες,
Ἰάται. λέγεται καὶ Ἰωνική.*” Az az: „*Ἰάσ, Illu-*

*) Josephi Flauii, Opera. Amstelaedami, 1726. fol. To-
mo I. pag. 20. Antiquit. Judaic. Libro I. cap. 6.

**) Sancti Eusebii Hieronymi, Opera. Veronae, 1735.
Tomo III. col. 317. In Quaestionibus Hebraicis in
Genesim. — Cf. Isaiae Cap. 66, 19. — Ezechielis
Cap. 27, 13. — Danielis Cap. 8, 21. Cap. 10, 20.
— Ioelis Cap. 3, 6. in Fonte Hebraico.

***) Matthaei Poli, Synopsis Criticorum. Francofurti,
1710 fol. Vol. I. col. 107.—108.

****) Strabonis, Geographia. Amstelaedami, 1707. Fol.
Tomo I. pag. 600. marg. 392. Libro IX.

ria része. *Lakói Idtá k. Neveztetik Ióniak is.*" Más helyen ismét írja Stephanus Byzantinus Iónia Lakóiról: „Ο οἰκῶν, Ἴων, καὶ Ἴωνις, καὶ Ἰάσ, καὶ Ἴωνικός, καὶ ἰωνικίζω ῥήμα.” Az az: „A' Lakos, Ión, és Iónis, és Iás, és Ionikus, van ige is Iónizálok (valamit az Iónesek szerint tesztek).” A' harmadik helyen ugyan ő az Arisbe név alatt: „Ἡρόδοτος δὲ καὶ Ἰάζων Ἀρίσβην καλεῖ, ἐν πρώτῃ.” Az az: „Herodotus pedig és Iászon Arisbenek nevezi (igazán) az elsőben.” *) De ezen utóbbik helyen, mivel mind a' mellett is, hogy Stephanus Byzantinus csak egy, és nem két Íróról beszél, ezt sokan megérteni nem tudták, az Iászon szó előtt a' καὶ Görög szovatska hibás pótolék. Ezt tehát kihagyván, így kell Stephanus Byzantinust fordítani: „Herodotus pedig Iászosan (az az: Az Ióniai Dialectus szerint) Arisbenek nevezi első könyvében.” **) Minthogy Herodotus Ióniai Dialectuson írt, és az Ióniai Dialectus az α betű helett η betűt szokott rakni, így világos, miért írt Herodotus Arisba város neve helett Iászosan inkább Arisbe, vagy Arisbi nevet. — Még másutt ismét följegyzette Stephanus Byzantinus Gáza Palaestinaí Városról: „Ἐκλήθη δὲ καὶ Ἴώνη.” Az az: „Hivatott pedig (Gáza Város) Iónenak is.” *) Hogy itt a' Gáza név valóban a'nyi, mint Iász, azt már fölebb

*) Stephani Byzantini, De Urbibus. Amstelaedami, 1694. fol. pag. 407. male 207. Sub voce: Ias. — pag. 432. Sub voce: Iónia. — pag. 165. Sub voce: Arisbe.

**) Ephori Cumaei Fragmenta. Caroliruhae, 1815. 8vo pag. 116—117. — Cf. Lexicon Graeco-Latinum apud Joannem Crispinum. 1562. fol. Vol. I. pag. 865. Sub voce: Ἰάσ.

***) Stephanus Byzantinus, De Urbibus. Amstelaedami, 1694. fol. pag. 256. Sub voce: Gaza.

láttuk, és máskor még bővebben fogjuk látni. Végre még egy másik helyen is írja Stephanus Byzantinus a' Palaestinae Amoreus Tengerről: „Λέγουσι δε τινες καὶ τὸ ἀπὸ Γάζης μέχρις Αἰγύπτου πέλαγος, Ἰόνιον λέγεσθαι. Ἰώνη γὰρ καὶ ἡ Γάζα ἔκαλεῖτο.” Az az: „Mondják pedig nekik, hogy azon Tenger is, melly Gázától Aegyptusig fekszik, szinte Ioniumnak hívják. Mivel Gáza Ionienak is hivatott.” *) Eustathius, nál is olvasható: „Καὶ ὅτι οἱ ἐν Ἀσίᾳ Ἰωνες: τέτων εἰσὶ καὶ ἄποικοι καὶ ὁμώνυμοι. καὶ ὅτι περὶ ἡ Ἰάσ (ἦτοι Ἰωνικὴ) διάλεκτος ἢ αὐτὴ ἐστὶ τῆ παλαιᾶ Ἀτθίδι.” Az az: „És mivel Ásiában az Ionések ezeknek maradékaik, és (velük) egynevűek, és mivel az Iás (az az: Ióniai) Dialectus épen a' régi Attikáé. Mivel pedig utóik az Athenaebelieknek Ásiában az Ionések világosan Herodotusnál is, ki az Ionések Attyaikká az Athenaebelieket nevezi.” **)

(Folytatása következik.)

HORVÁT ISTVÁN,
A' Széchényi Országos Könyvtár Őrzője.

2.

A' Selyem-tenyésztés' története 's jelenvaló állapotja Tolna Vármegyében.

Ámbár a' selyem öltözetek már Sz. István, de kivált Isó Mátyás királyunk' idejében divatba jöttek hazánkban: még is a' mint J*** tudósít Becher János után az 1822dik évi Tud. Gyűjt. XI. Köt. 75. 's következő lapjain, a' selyemte-

•) Stephanus Byzantinus, De Urbibus. Amstelaedami, 1694. fol. pag. 419. sub voce: Ionium.

•*) Dionysii, Orbis Descriptio, Annotationibus Eustathii illustrata. Londini, 1688. 8vo pag. 82. Eustathius ad Dionysii v. 423.